

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VI istungjärk.

135. koosolek.

30. märtsil 1931.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Komisjonide täiendavad valimised.
3. Diskonto Panga ning Eesti Kommerts Panga maksujõuetuks jäämisega ühenduses olevate küsimuste selgitamise ankeetkomisjoni valimine ning Diskonto Panga ja riiklikkude pankade vahekorra selgitamise erikomisjoni tegevuse lõppenuks lugemine.
4. Tapamajade ja lihajärelvaatuse seaduse §§ 13, 14 ja 29 muutmise seadus — I lugemisel.
5. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1931./1932. aastaks — II lugemisel.
6. Järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 10.23 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Päevakorra täiendamine.

J. Voiman'i (stp), M. Martinson'i (põl) ja J. Masing'i (mo) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse: rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu V. Uukareda' asemele P. Järve (põl); rahaasjanduse komisjoni B. Eilman'i asemele A. Herman (stp); üldkomisjoni M. Punga asemele J. Lill (mo).

3. Diskonto Panga ning Eesti Kommerts Panga maksujõuetuks jäämisega ühenduses olevate küsimuste selgitamise ankeetkomisjoni valimine ning Diskonto Panga ja riiklikkude pankade vahekorra selgitamise erikomisjoni tegevuse lõppenuks lugemine.

Juhataja: 26 Riigikogu liiget — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühmast, põllumeeste kogude Riigikogu rühmast, rahvaerakonna Riigikogu rühmast ja majaomanikkude, kaupmeeste, töösturite ja teiste eraomandust poolda-

jate Riigikogu rühmast, nagu nimekirjast näha, esinevad nõudmisega, valida ankeetkomisjon Diskonto Panga ning Eesti Kommerts Panga maksujõuetuks jäämisega ühenduses olevate küsimuste selgitamiseks.

Kodukorra § 33² näeb ette, et ankeetkomisjoni valimise nõudmine peab olema kirjalik, vähemalt 25 Riigikogu liikme allkirjaga. Seega on see algatus seadusepärase. Nõudmine sisaldab järgmise ettepaneku:

„Riigikogu tunnustab vajalikuks riiklikkudes huvides ning otsustab: moodustada ankeetkomisjon Diskonto Panga ning Eesti Kommerts Panga maksujõuetuks jäämisega ühenduses olevate küsimuste selgitamiseks.“

Nõudjad on oma ettepaneku teinud küll esitise kujul, aga Riigikogu juhatus arutab seda küsimust ja leidis, et esitise kuju ei ole siin vaja, ja sellepärast on sel ettepaneku kuju.

Kui ettepanek peaks vastu võetama, siis seks puhuks teeb juhatus ettepaneku:

„Lugeda Diskonto Panga ja riiklikkude pankade vahekorra selgitamise erikomisjoni tegevus lõppenuks, kusjuures anda komisjoni materjalid Diskonto Panga ning Eesti Kommerts Panga maksujõuetuks jäämisega ühenduses olevate küsimuste selgitamise ankeetkomisjonile.“

Rkl. Voiman teeb seks puhuks, kui nõudjate ettepanek peaks vastu võetama, ettepaneku,

võtta ankeetkomisjoni valimisjagajaks 15.

Kodukorra § 33³ järgi ankeetkomisjoni valimise ettepanek loetakse vastuvõetuks, kui selle poolt vähemalt üle poole kõigi Riigikogu liikmete häältest. Hääldatakse nimeliselt.

Hääletamisele tuleb ankeetkomisjoni valimise ettepanek.

Hääletamisel palun neid Riigikogu liikmeid, kes poolt on, hüüda „poolt“, kes vastu — „vastu“ ja kes erapooletu — „erapooletu“.

Adamson, Märt — poolt; Anderkopp, Ado — poolt; Ast, Karl — poolt; Baars, Kaarel — puudub; Bulin, Johannes — poolt; Eilman, Bernhard — puudub; Einbund, Karl — poolt; Freiberg, Karl — poolt; Fuks, Johannes — poolt; Gretshanov, Aleksei — poolt; Gustavson, Oskar

— poolt; Hagivang, Johan — poolt; Haselblatt, Verner — puudub; Herman, Anton — poolt; Hist, Friedrich — puudub; Holberg, Johan — puudub; Hünerson, Jaan — puudub; Jaanis, Johannes — puudub; Johanson, Ado — poolt; Johanson, Leopold — poolt; Joonas, Erich — poolt; Juhkam, Mihkel — poolt; Jõeäär, Aleksander — poolt; Järve, Jaan — puudub; Järve, Peeter — poolt; Jürman, August — puudub; Kaaver, Valter — puudub; Kalbus, Tõnis — poolt; Kanep, Karl — poolt; Kask, Oskar — puudub; Kerem, August — puudub; Kink, Eduard — poolt; Kirikal, Aleksander — poolt; Klesment, Johannes — poolt; Kornell, Aleksander — poolt; Kukke, Hugo — poolt; Kuris, Rudolf-Aleksander — poolt; Käerner, Aleksander — poolt; Käär, Leonhard — puudub; Köster, Oskar — poolt; Laarman, Mats — poolt; Lattik, Jaan — puudub; Laur, August — poolt; Leps, August — poolt; Liigand, Oskar — poolt; Liivak, August — poolt; Lill, Julius — puudub; Loosalu, Jakob — poolt; Lorenz, Gustav — puudub; Maaker, Villem — poolt; Martinson, Hans — poolt; Martinson, Märt — poolt; Martna, Mihkel — poolt; Masing, Jaan — puudub; Mekkart, Aleksander — poolt; Mihkelson, Mihkel — poolt; Möttus, Alfred — puudub; Oinas, Aleksander — puudub; Penno, Rudolf — poolt; Pesur, Eduard — poolt; Pung, Mihkel — puudub; Päts, Konstantin — puudub; Raudkepp, Leopold — poolt; Rei, August — puudub; Reisik, Marie — poolt; Saar, Aleksander — puudub; Saar, Jakob — poolt; Salum, August — poolt; Schilling, Carl — poolt; Schmidt, Theodor — poolt; Schulbach, Arnold — poolt; Schütz, Peeter — poolt; Sihver, Johan — puudub, Sikkar, Johannes — poolt; Sirro, August — poolt; Smirnov, Valentin — puudub; Soonberg, Karl — poolt; Soots, Jaan — poolt; Sternfeldt, Aleksander — poolt; Strandman, Otto — puudub; Suursööt, Oskar — poolt; Sõster, Aleksander — poolt; Tamm, Karl — poolt; Tallmeister, Theodor — puudub; Teemant, Jaan — poolt; Teetsov, Jaan — poolt; Tonkman, Kustas — puudub; Tupits, Artur — poolt; Tõllassepp, August — poolt; Tõnisson, Jaan — puudub; Uluots, Jüri — puudub; Ukareda, Valde — poolt; Usai, August — poolt; Vann, August — puudub; Vestblom, Mathias — poolt; Vestholm, Jakob — puudub; Vilms, Juhan — puudub; Voiman, Jüri — poolt; Vreeman, Richard — poolt; Zimmermann, Johannes — puudub.

Poolt on 66 Riigikogu liiget, ettepanek on koosolevate Riigikogu liikmete poolt ühel häälrel vastu võetud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, võtta valimisjagajaks arv 15. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

Kandidaatideks ankeetkomisjoni on ette pandud:

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt K. Ast, A. Jõeäär; põllumeeste kogude Riigikogu rühma poolt J. Soots, A. Tupits;

asunikkude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduse Riigikogu rühma poolt R. Kuris;

tööerakonna Riigikogu rühma poolt M. Juhkam;

rahvaerakonna Riigikogu rühma poolt J. Sihver.

(Hääletatakse.) Tähendatud kandidaadid on Diskonto Panga ning Eesti Kommerts Panga maksujõuetuks jäämisega ühenduses olevate küsimuste selgitamise ankeetkomisjoni valitud.

Hääletamisele tuleb juhatause ettepanek. (Lhk. 2501.) (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

4. Tapamajade ja lihajärelevaatuse seaduse §§ 13, 14 ja 29 muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Leps: Seadus antakse selleks, et esiteks reguleerida lihajärelevaatuse kontrolli nimelt sel teel, et tulevikus loomaarstid saavad palka mitte enam otsekohe — see käib eraeksporttapamajade kohta — tapamajaomanikult, vaid loomatervishoiu valitsuselt. Tegelikult kannavad loomaarstide ülalpidamise kulud ikkagi eraeksporttapamajad, kes neile ka seni palku maksid. Ainult uue korra järgi arstid ei oleks ärarippuvad tapamaja omanikkudest, vaid nad määratakse tervishoiuvalitsuse poolt ametisse ja loetakse riigiteenijateks, nad saavad sellel alusel palka vastavate astmete järele ja pensioni, mille tapamajaomanikud maksavad. See on üks motiiv.

Teine on see, et liha, mis eraeksporttapamajas on läbi vaadatud ja tembeldatud, ei kuulu teistkordsele läbivaatamisele avalikkudes tapamajades, ja ainult sel korral, kui on karta, et liha vahepeal on raiskunud, peab esimesele järelevaatusele teine järgnema. Kuid sel korral ei ole vastaval omavalitsusel, tähendab linnaomavalitsusel, õigust maksu võtta.

Üldkomisjon on ainult paar väikesemat parandust teinud, mis on seletuskirjas ära tähendatud, ja Vabariigi Valitsuse seletuskirjas on pikemalt motiivid toodud, miks see seadus antakse.

Panen ette,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

5. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1931./1932. aastaks — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja O. Suursööt.

Juhataja: Eelarve II ja III lugemisel jätan ära eelarve-osade teksti ettekandmise.

(Pealkiri.)

A. Anderkopp (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Minu mõttekaaslased on meie üldise seisukoha eelarve asjas juba kuuldavale toonud, seepärast oleks mul au minu rühma poolt teatada, et meie nende põhimõtete juurde jäädes üldiselt eelarve vastuvõtmise poolt hääletame.

Seejuures oleks mul aga au eelarve suhtes järgmist teatada. Käesoleva eelarve kokkuseadmisel on praegusel Vabariigi Valitsusel olnud võimalus arvestada nende tuludega, mis eriti viimastel kuudel laekunud, ja nii eelarve kokku seada, et seda võimalik oleks täita. Sellepärast lasub vastutus eelarve täitmise eest ka valitsusel. Kui aga selgub, et valitsus tulude arvestamisel ei ole saanud kõiki asjaolusid arvesse võtta, kuna kõikide tulude laekumist täpselt ette näha ei saa, sest et kuud aasta keskpaigas ja lõpupoole olukorda tulude laekumisel võivad muuta, siis on loomulikult eelarve täitmisel valitsusel kohustus aegsasti selle eest hoolitseda, et kuludes ja tuludes tasakaalu saada. Meie seadused ei näe mitte seda ette, ega anna ka valitsusele sellekohast käsku, et need kulude summad, mis eelarve ette näeb, tingimata niisuguses ulatuses peaksid kõik välja antud saama. Kui valitsus leiab, et on tarvis eelarves kulusid tuludega katta ja eelarvet tasakaalus hoida, siis peab ta aegsasti ette vaatama. Kui tulud tarvilikult mitte laekuma ei peaks, siis tuleksid kulude osas juba aegsasti vastavad kokkutõmbamised teha. Niisuguse kokkutõmbamise jaoks on maksma pandud eelmiste valitsuste ajal prelabli kord, mis võimaluse annab Majanduseministrile, kui ta leiab, et mõne ministeeriumi üks või teine kulu nõudmine niisugune on, mida tulude puuduliku laekumise pärast võimatu täita, selle täitmist edasi lükata. See on üks moodus Vabariigi Valitsusele, olla peremees kulude üksikute summade üle ja eelarvet täitmisel tasakaalus hoida. Kui valitsus tarvilikuks peaks pidama seda prelabli õigust isegi seaduseandlikul teel maksma panna, oleme valmis enda rühma poolt seda õigust valitsusele andma.

Nende märkuste kohaselt tahtsin tähendada veel kord, et meie rühm üldiselt minu poolt nimetatud eeldustel käesoleva eelarve vastuvõtmise poolt hääletab.

Pealkiri võetakse vastu.

(Riigikogu korralised kulud. — Kaasaruandja M. Laarmann.)

J. Fuks (as): Eelarve I lugemisel oli mul au tähelepanu sellele juhtida, et Riigikogu oma kuludest võiks veel kokku hoida ja nimelt komisjonide tasu alal. (Vahelhüüe.) Vanematekogus on küsimus arutamisel ja ei ole lõplikult veel vastu võetud, nii nagu olen kuulnud. Missugusele seisukohale vanematekogu selles küsimuses asub, kas korraldab tema asja niiviisi ümber, et komisjoni tööaeg pikem saab olema või jälle sama tööaja pikkuse alusel komisjonide tasu vähendab, see ei ole veel teada, kuid seda tasu võib 20% võrra vähendada, ja see vähendus oleks eelarves komisjonide tasuks nõutavast 72.000 kroonist ümmarguselt 14.000 krooni. Sellekohase ettepaneku ma teen.

Edasi juhtisin ma tähelepanu nii eelarve I lugemisel kui ka varemalt rahaasjanduse komisjonis meie esindusekuludele. Meie esindusekulud üle riigi on 72.672 krooni. See on meie väikese riigi kandejõu kohaselt liig, ja kui silmas pidada seda, et möödunud aastal mõned kodused olengud ja teeõhtud ära jäid, siis need võivad ka tuleval aastal ära jääda. Seetõttu võime kokku hoida ja võime kokku hoida ka sellega, kui vastuvõetud teeme lihtsamad, kuid siiski sama südamlilikud, kui senini tehtud on. Sellepärast teen ettepaneku,

Riigikogu esindusesummasid vähendada 1.000 krooni võrra.

Niisama esitan ettepanekud kõikide ministeeriumide § 4-date — esinduse kohta, mis kogusummas esindusekulusid vähendaks 13.220 krooni võrra. Esindusekuludeks jääks siis 59.450 krooni, ehk ligi 6 miljonit senti.

Mina arvan, et majanduslikult raskel ajal $\frac{1}{5}$ kokkuhoidu ei oleks palju meie riigile.

Edasi juhtisin mina eelarve I lugemisel tähelepanu, et meie rühm pooldab säärast arstiabiandmise summat riigiametnikkudele, nagu selle oli esitanud eelmine valitsus. Seletuskirjas on öeldud: vähendatud on haigusekindlustuse summasid, jättes eelarvesse krediidid kõige tõsisemateks haigusejuhtudeks, ambulatoorseks kui ka kaitseväelaste ravimiseks. Silmas pidades seda, teen ma ka siin ettepaneku, et riigiteenijate haigusekindlustust vähendada 1.000 kr., ja teen seda selle eeldusega, et pärast teha riigikantsleil juures

suurenduse-ettepanek selle summani, nagu ta oli eelmise valitsuse ajal sisse võetud, nii et saaks haigusekindlustust teostada nii, nagu eelmine valitsus seda kavatses.

J. Soots (põl): Lugupeetud rahvasaadikud! Mulle näib, et riigivalitsemises peab järjekindlus valitsema. Muidugi meil kõik rahvasaadikud ei ole ühel arvamisel, aga kui mõni küsimus on päevakorda võetud, siis on loomulik, et vaieldakse poolt ja vastu. Ja kui kord üks seadus või norm on enamuse saanud, kui seadus on vastu võetud, siis tuleb seda täita. Kui aga arvatakse, et see seadus on halb, siis on tarvis seda ära muuta. Ei saa selle süsteemi peale välja minna, et seadus iseenesest jääb maksma, aga rahasummasid tema täitmiseks kärbitakse. Ja sellelt seisukohalt välja minnes mulle näib, et härra Fuks'i ettepanekud käesoleval juhtumisel on silmakirjalikud.

Mina tuletan meelde, et meil seaduse järgi Riigikogu liikmete tasu tema enamikus, see tähendab tema põhipalga, määrab Riigikogu ise järgmise Riigikogu kohta. Ja mina mäletan, et eelmise Riigikogu ajal meie poolt tehti ettepanek Riigikogu liikmete tasu vähendada. Aga siin olid koonduse asunikud need, kes selle vastu hääletasid. Seadus jäi muutmata. Loomulikult seda seadust tuleb täita, ja nüüd muidugi tuleb aeg, ja see aeg on aasta pärast, kus tarvis jälle seda küsimust üles võtta järgmise Riigikogu kohta, ja siis tehtagu ettepanekud tasu muutmise kohta. See on õige tee. Aga jätta seadus maksma ja teha ettepanek vähendada mingeid kõrvalisi sissetulekuid õige väikeses summas, see pole muud kui silmakirjalikkus. Muud mitte midagi.

Edasi tahaksin peatuda esitusesummade juures. Kui härra Fuks tuli sellega välja ja ütles, et mineval aastal esitusi olevat vähem olnud, siis koduseid esitusi võib-olla oli ka vähem, sest ega rohkem ei saa kulutada, kui raha olemas, ja kõigepealt on tarvis kärpida kodused esitused. Igatahes olid need summad tarvilikuks tunnistatud ka endise valitsuse poolt. Kui vähemaga oleks läbi saanud, siis oleks võinud teie rühma minister neid summasisid vähendada. Ma tuletan meelde, et Kaitseminister oli teie rühmast pikeemat aega, tema ei vähendanud neid summasisid, arvas tarvilikuks samal kujul, samal määral esitada, kui seda teised ministrid teinud. Kui tema arvates oleks vähemaga läbi saanud, siis oleks ta võinud neid summasisid järgmise aasta kohta eelarvesse vähem üles võtta. Tegelikult seda ei tehtud. Tähendab asi ei võimaldanud, kui oleks võimaldanud, — oleks tehtud. Kuidas siis arvatakse, et teised ministrid peavad vähemate summadega

läbi saama? Juhatuse poolt tuli teade, et kui Riigikogu arvab tarvilikuks ennast üldse mitte esitada, siis võib kõik need summad eelarvest maha võtta. Riigikogu Esimees istub kodus, ei käi kuskil ega võta ka kedagi vastu. See küsimus oli arutamisel komisjonis, ning komisjoni enamus asus seisukohale, et peame neist traditsioonidest kinni pidama, mis teistes kultuurriikides maksmas. Teatavaid viisakuseavaldusi tuleb täita, kui meie ei taha metsmehed olla, kuid ilma rahata neid täita ei saa. Minule näib, et neid summasisid, mis juba äärmiselt kokku tõmmatud, enam vähendada võimalik ei ole. Kui teie oma minister vähema summaga läbi ei saanud, kuidas peaksid siis teised vähemaga läbi saama? (V a h e l h ü ü e.) Komisjonitasu oli vanematekogus arutamisel, miks teie seal seda läbi ei viinud? Kui minna selle peale, et komisjonide tasu ära jätta, siis kaoksid ka komisjonid ära. See on päris kindel. Kui tahame kärpida, siis hakkame ikka juurest, s. o. põhipalgast, peale, milleks neid oksakesi, s. o. lisatasusid, kärpida.

Siis tehti ka ettepanekuid, haigusekindlustuse summasisid vähendada. Tuletan meelde, et omalajal meie seisime selle vastu, meie ei ole sugugi hoolekande poolt sel määral, nagu teie nüüd. Siis oli koondus, kes selle läbi viis. (V a h e l h ü ü e.) Kuid mitte sel määral, koondus on natuke vanem kui härra Fuks. (N a e r. — V a h e l h ü ü d e d.) Teie olite valitsuses, ja siis ei teinud teie mitte ettepanekut, et vähendada sarnaseid summasisid. (V a h e l h ü ü e.) Minu arvates valitsuses olles jõuate teie ühele kokkuleppele, aga minnes opositiooni muudate kohe meelt ja talitate teisiti. See on lihtsalt selge demagoogia ja muud midagi. (V a h e l h ü ü d e d.) Kuidas meie muutsime meeoleolu? (V a h e l h ü ü d e d.) Riigikogus ei ole ühtki eelarvet arutamisel olnud, kus arstimise summad nii väikesed oleksid, kui praeguses eelarves. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui teie valitsuses olite, miks teie seda siis ei vähendanud, nüüd tagantjärele olete targad. Aga miks teie ei teinud, teie olite võimu juures? (V a h e l h ü ü d e d.) Kuulge, kas Teie kava on Riigikogus olnud? Ei ole olnud. Siin pleenumis meie esimest korda arutame nii väikesi arstimissummasisid kui praegu. Eeltöösid on mitmesuguseid olnud, on ka endisel valitsusel oma kava olnud, aga need pole Riigikogus arutamisel olnud. Pidage meeles, et esimest korda on Riigikogu pleenumis arutamisel nii väike arstimissumma. (V a h e l h ü ü e.) Kui teie tahate veel vähem võtta, siis võite võtta. (V a h e l h ü ü e.) Need ettepanekud on ainult demagoogilised ettepanekud. Võtame enne seaduse

vastu, kärbime seadusega, aga ilma seaduseta summased kärpida ei ole otstarbekohane.

O. K ö s t e r (as, fakt. märk.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mis puutub... (V a h e l h ü ü e. — J u h a t a j a koputab haamriga.) endistesse esindusesummadesse, mis Kaitseministeeriumi käsutata on ja on olnud, siis oleks minul kui endisel Kaitseministril järgmist teatada. Kui ma Kaitseministeeriumi läksin, siis ei olnud minul sellest summast suurt midagi kulutada, sest summad oli peaaegu läbi, arvatavasti mitmesugusteks kohustuslikkudeks vastuvõtmisteks olid need summad ära tarvitatud. Mina neid põhjusi ei uurinud, mispärast need summad läbi olid. See oli 1929. aastal. 1930. aastal oli selleks otstarbeks 900 tuhat senti ja sellest jäi järgi minu äratulekul veebruarikuus 200 tuhat. Nii et esindusesummadega olen mina küllalt kokkuhoidlikult läbi ajanud. Tänavuaastases eelarves võeti Kaitseministeeriumi eelarvesse ainult 100 tuhat senti. Need, mis riigikantselei juurde viidi, on eraldi summad. Nii et kõik need väited, mis puutuvad sellesse ajasse ja minusse kui endisse Kaitseministriks, härra kindral Soots, paika küll ei pea. (V a h e l h ü ü d e d.)

Hariduse- ja sotsiaalminister J. P i i s k a r: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigiteenijate arstiabisummade kustutamise ettepanek tehti selle eeldusega, et need summad, nagu varemalt oli kavatsatud, viidaks riigikantselei juurde. Varemalt oli kavatsus riigikantselei juurde viia 100 tuhat krooni. Selle summaga ei saa mingit arstiabiandmist teostada. Siis muutuks see arstiabiandmiseks hoolekande korras, kus igaüks ühikul juhul võib arstiabi anda ja võib mitte anda. Sarnane olukord oleks aga mitmeti ebasoovitav, nimelt seetõttu, et riigiteenijad ei saaks tarvilikult oma haigusi ravida ja võib-olla riigi kulud tõusevad seetõttu, et haigusi õigel ajal ei ravitseta, ja riigiteenijad tihti töövõimeks jäävad ja pensionile peavad minema. Selles mõttes ei anna kokkuhoid siinkohal kokkuhoidu, vaid tingib tulevikus suuremaid kulutusi teisel teel. Küll aitab see aga kaasa tervishoidliku olukorra halvenemisele. Neil motiivil praegune Vabariigi Valitsus asus teisele seisukohale ja on esitanud eelarves teistsugused summad, ühtlasi on välja töötatud ja maksma pandud alused, kuidas arstiabi korraldada. Summa, mis praegu eelarvesse kalkuleeritud, on ümmarguselt 470.000 krooni. Varemalt oli arstiabi peale kulutatud ühel aastal rohkem, teisel vähem, aga ümmar-

guselt öeldes oli see summa kaks korda suurem, eriti viimastel aastatel. Nii et praegu on võetud ümmarguselt pool senisest summast, millest ei lähe kõik riigiteenijate ravimiseks, vaid riigiteenijate ravimiseks läheb teatavate määruste alusel sellest summast ainult 320.000 krooni, kuna muu osa läheb kaitseväe ravimiseks ja nende ülesannete peale, mis ühenduses raudteega ja mis ei ole otsekohe riigiteenijate ravimine kitsamas mõttes.

Kui tahetakse üle viia riigikantselei juurde ainult 100.000 krooni, siis ei saa selle summaga isegi viimaseid ülesandeid täita, see on kaitseväe ravimist ja neid ülesandeid, mis ühenduses raudteega, ning arstiabi riigiteenijatele ei saaks olla mingit kõnet, vaid sellele tuleks siis kriipsu peale tõmmata. Ma arvan, et meie nikaagele minema ei peaks, sest see tähendaks tervishoidliku olukorra halvenemist. Uus määrus, mis Vabariigi Valitsuse poolt vastu võetud ja lähemal ajal välja kuulutatakse — endise määruse muutmise määrus —, loob suurema kitsenduse, nii et arstiabi võib tarvitada riigi kulul ainult kõgehädalisematel juhtumistel. Riigiteenijad on jaotatud liikidesse: palgaga kuni 80 krooni kuus, siis kuni 140 krooni ja üle 140 krooni. Esimesel liigil tuleb uute määruste järgi kanda ambulatoorse ravi ja arstiabi puhul 50%, teisel liigil 60% ja kolmandal liigil 75%. Arstimise suhtes raviasutustes, kuna see kallim ja suuremate haiguste juhtumistel ette tuleb, on katsutud alamapalgalistele teenijaile rohkem vastu tulla ja kavatsetakse 25% teenijate eneste kanda jätta neil, kes mitte üle 80 krooni kuus palka ei saa. Teisel astmel on 40% ja kolmandal astmel 50%. Minu arvates on igatahes need protsendid küllalt niivõrt kõrged, et nad sunnivad igat riigiteenijat, eriti aga alamapalgalisi, kelle hulka suur osa arstiabisaaajatest kuulub, enne tõsiselt kaaluma, kas iga väikese vea pärast arsti juurde minna või mitte.

Pea tähendama, et kõigist arstiabisaaajatest kuuluvad madalamasse kategooriasse umbes ¼ või 15.000 inimest, teisi on 5.000 ümber. Nii et selles mõttes, kui siin tahetakse kärpida või arstiabi ära jätta, langeb raskus peaaesjalikult nende riigiteenijate peale, kelle palgad ei ulata üle 80 krooni kuus, ja kui seda tahetakse teha, siis peab vähemalt näitama, millest need, kes saavad 80 krooni või alla, 60 ja 70 krooni kuus, saavad lahedasti elada ja end ravitseda.

J. F u k s (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina oma ettepanekuga, Riigikogu summased vähendada, ei puudutanud mingit seadust, mida tarvis oleks muuta. See on Riigikogu liikmete palgaseadus,

seada Riigikogu liikmed muuta ei saa. Ma tein ettepaneku, komisjonitasu vähendada 20% võrra, ja see summa, 14.000 krooni, on võrdne sellele vähendusele. Kui vaatame asja arutamist alamkomisjonis, siis nimelt II alamkomisjonis, millest mina kui ka härra Soots osa võtsime, siis meie vähendasime komisjoni kulusid Kaitseministeeriumi alal 3.500 krooni võrra lektorite tasude alal, kes käivad ettelugemisi pidamas. Niisama vähendasime Kohtu- ja siseministeeriumi kodifikatsiooni osakonna kulusid 4.260 krooni. Tähendab teistel oleme meie komisjonide tasu vähendanud, miks siis omal ei vähenda? Riigikogu komisjonide ümberkorraldamise küsimus on vanematekogus 19. veebruarist s. a. arutusel olnud ja ei liigu sealt edasi. Ma lugesin, et sotsialistid olevat tasude vähendamise vastu ja kogumehed põikleva seisukohal. Seepärast ei ole asi edasi läinud. Härra Soots puudutas esindust. Ma ütlesin esimesel lugemisel, et esindused on tarvilikud, neist ei saa ära öelda, kuid praegune raske aeg sunnib siiski kokku hoidma. Äärmusesse ei maksa minna, ja ma ei ole äärmusesseminevaid ettepanekuid teinud, kui siin 20% vähendada ja esindused lihtsamaks teha ja mõni kasutu esindus ära jätta. Ma tean, välisminister jättis esindusi ära, niisama Riigivanem ja Riigikogu Esimees on mitmed esindused ära jätnud. Käesoleval aastal ei ole ette näha, et mõni president või kuningas külla sõidaks, ja kuigi sõidaks, siis selleks jääb ju 400.000 senti Riigikogu eelarvesse ja selleks leidub ka summased riigikantseleil ja teistel asutustel.

Hoolekande seaduse suhtes püüdis härra Soots mulle etteheiteid teha, kuid mitte mina ei ole oma seisukohta muutnud, küll aga tähendas härra Tonkman, kui 8-tunnilisest tööpäevast jutt oli, et ta on esimene, kes oma talus 8-tunnilise tööpäeva läbi viis. Kuid härra Tamm vaidles sellele 8-tunnilise tööpäeva maksmapanemisele kui tuld vastu.

Arstiabiasjas oli põllumeeste kogudel endise valitsuse ajal see seisukoht, nagu see endine valitsus summad eelarves esitas. Siis ei pooldanud põllumeeste kogud laialist arstiabi, sest ei olnud raha. Nüüd on aga uus koalitsioon leidnud võimalikuks 25 miljonit senti arstiabikuludeks rohkem eelarvesse üles võtta. Ma arvan, põllumeeste kogud oleksid pidanud ja peaksid jääma oma endisele seisukohale, nagu härra Strandman'i valitsuse ajal.

Edasi mis puutub kaitsevæelastesse, siis lugesin eelarve seletuskirjast ette, et kaitsevæelaste täielikuks arstiabiks oli ette nähtud summa, kuna nende perekondade arstiabi on välja jäetud, samuti ka

riigiteenijate ja nende perekondade arstiabi, nii et siin mingit demagoogiat ei ole. Olen jäänud eelmise valitsuse seisukohale.

K. A s t (stp): Kuidas lugu on haigusekindlustusega, selle kohta härra Hariuse- ja sotsiaalminister alles praegu andis sisulise seletuse, ja mina seda küsimust enam puudutada ei taha.

Peatuksin esindusesummade juures. Rkl. Soots ütles rkl. Fuks'i ettepanekute puhul, et need on silmakirjalikud. Ma ütlesin, et need on väiklased. Nende esindusesummade kallal närimine ei ole mingil määral õieti eelarve küsimuseks. Kui härradel koonduse esindajail oleks eelarve suhtes tõesti paranduse-ettepanekuid sisuliselt suuremas ulatuses, siis oleks seda väga huvitav kuulata. Näeme aga, et neil ei ole mingeid ettepanekuid eelarve kohta, mis eelarve iseloomu mõjutaksid ja eelarve kaudu kas riigiaparaadi korraldamist või riigimajanduse elu arendamist mingisuguses suunas muudaksid. Nopitakse välja üksikud summad, mis eelarves moodustavad õieti mikroskoobilise osa, ja tõstetakse need siis välja puhtdemagoogilistel põhjustel.

Vaatleme esindusesummasid. Juba eelmine valitsus oli sellel alal uue korralduse maksuma pannud. Mina ei tea, kas praegune valitsus omalt poolt seda tunnustab, aga vist küll, sest valitsus ei ole muudatuse-ettepanekuid eelarve puhul teinud. Eelmine valitsus kavatses koondada esindusesummad riigikantselei alla. Seega antakse tarvitamise poolest nendele summadele ühtlane käsitus. Välja jääb ainult Riigikogu Esimehe esindusesumma, misugune väljajäämine loomulik on, sest Riigikogu Esimees ei ole kuidagiviisi Vabariigi Valitsusega seotud.

Peale selle on Välisministeeriumile jäetud mõned summad, mis välisesinduste jaoks määratud. Need ei ole loomulikult viidud riigikantselei alla. Kord nende summade tarvitamisel on niikuinii kindel, ja isiklik äranägemine nende summade kasutamise juures nihkub sootu tagaplaanile. (V a h e l h ü ü e.) Väikesed summad jäävad, 50.000—40.000-sendilised summad. (V a h e l h ü ü e.) 100.000 senti on ühel ministeeriumil ainult. (V a h e l h ü ü e.) Eelmistel aastatel olid ministeeriumidel need summad 40.000—50.000 senti. (V a h e l h ü ü e.) Suuremad summad on kustutatud.

Tahaksin eriti nimetada suuremaid summe, mis välisesinduste jaoks on määratud. See on 30.000 krooni. Seda summat on alati nimetatud ja arvamisi selle kohta avaldatud, nagu oleks see ülearune. Aga, lugupeetud Riigikogu liikmed, pidage meeles, et see summa jagatakse

kõikide meie välisesinduste vahel ära, mitte ühetasaselt, vaid selle järgi, kui suured funktsioonid on esindusel, milline on esinduse tähtsus ja kui kallis on esindus vastavates maades. See jaotamine toimetatakse Välisministeeriumi poolt, ja need summad, mis üksikutele saatkondadele langenud, on väga väikesed, minimaalsed.

Aga meie ei saa ometi jätta näiteks 24. veebruaril, s. o. riigi aastapäeval, traditsioonilist vastuvõttu üheski saatkonnas ära. Peale 24. on veel muid niisuguseid juhte, mis kõigis saatkondades mitte ühe aja peale ei lange, vaid eri-aegade peale, kus ka meie saatkonnad on sunnitud paratamata kutsuma külalisi. Kuidas tahetakse seda teha, kui neid summe, mis äärmuseni on kärbitud, veelgi kärbitakse? Ka oma kodus ei ole märgata olnud, et esindussummadega oleks saanud mingit laiutamist toimetada. Härra rkl. Fuks ütleb, et ei ole ette näha kuningate ega presidentide külastamist, aga summad ongi eelarvesse võetud selle teadmisega, et eelseisev aasta on harilik esinduse mõttes. Ega kuningaid ja presidente ei ole harilikkude summadega vastu võetud, vaid meie mäletame, et lisaeelarvetega selleks täiendavaid summe hangiti. Need esindusekulud, mis figureerivad praegu eelarves, on normaalaja jaoks mõeldud, ja nendega saab siis toime, nendega tullakse välja, kui erakorralisi esindusi ei tule. See on õige, et erakorralisi esindusi eelseisval aastal ette näha ei ole.

Teistest riikidest ma ei saa praegu tuua teile arvusid, aga seda oleme juba korduvalt kuulnud nii väliskomisjonis, ja vististi on ka rahaasjanduse komisjonis — ma ei mäleta — see küsimus kõne all olnud, et teistes riikides kulutatakse esinduse otstarbeks hoopis rohkem, muu seas ka meie naabrid nii Läti kui Soome; aga ka nende kohta ei või öelda, et nad laiu-taksid. Nii et mulle tundub, sisuliselt ei ole vähendamise-ettepanekud õigustatud. Nagu näeme, on iseenesest juba neid summe äärmuseni kärbitud, ja vististi härrad koonduse esindajad teevad neid ettepanekuid ainult seepärast, et nad arvestavad ühe osa rahvaga, kes esinduse otstarbest aru ei saa, kes esindust üldse ei hinda. Vaadake, nende kodanikkude poole pöörates on neil muidugi väga lahe ja mõnus seletada, et meie oleme tähtsaid kärpimis-ettepanekuid teinud, aga teised rühmad neid ei pooldanud, ja seepärast ei saa meie midagi parata.

Samasugune lugu on ka Riigikogu liikmete palgaga. Meie mäletame, kuidas viimane kord, kui Riigikogu liikmete palgaküsimus Riigikogus arutamisel oli eelmises Riigikogus, kuidas selle küsimuse

juures tehti demagoogiat. Maal rännati ringi ning ähvardati Riigikogu liikmete palka vähendada, aga Riigikogus hääletamisel haihtus kõik ära — kadus iseenesest ära. Meie tulime oma seisukohaga otsekohe välja ja ütlesime, et oleme palga vähendamise vastu, ütlesime, et meie valijaskond saab aru, et Riigikogu liikmed on õigustatud palka saama. Aga need, kes demagoogiat on teinud selle küsimusega, — mul on kahtlus, et koon-dus on üks demagoogiategija olnud — nende seisukoht on niisugune, et kõnelevad peasjalikult oma valijaskonnale, aga südames mõtlevad teisiti.

Riigikogus hääletamisel haihtusid need ettepanekud ära nagu suvisel ajal pikse-pilved põuaga; kõmiseb, aga vihma ei tule. Kui tehakse ettepanek vähendada, siis ei ole selles sisuliselt kuigipalju kokkuhoidu. Terve kokkuhoid, mida kärpimiste arvel tahate saavutada, on ainult 2 miljonit senti. Kolm miljonit oli omavalitsuste arvel, kus taheti maha kustutada summad valimisnimekirjade pidamise eest. Sellega kokku oli 5 miljonit senti. Omavalitsuste osa otsustati alles jätta, nii et tegelikult oleks kokkuhoidu olnud 2 miljonit senti. See oleks sündinud komisjonide kokkukoondamisel, töö-aja pikendamise ja komisjonide tasude vähendamise arvel. Vanematekogus oli minul võimalus näidata, et on väga kahtlane, kas meie saame kaht miljonit kokkuhoidu nende ettepanekute vastuvõtmisel. Komisjonide liitumine oleks olnud niivõrt kunstlik, et oleks tekkinud küsimus, kuipalju see kasu toob. Sellest ei oleks tulu tulnud, kui oleksime komisjonid liitnud. Nüüd töötavad komisjonid paralleelselt, sootu isesuguste küsimuste kallal. See töö oleks tulnud vähemal arul komisjonidel ära teha, kuid töö oleks pidanud ikkagi tehtama, ning komisjonide tööaeg oleks läinud pikemaks ja istumiste arv suuremaks. Koosolekute hulk oleks tõusnud, muud ei miskit.

Aga mis puutub sellesse, et komisjonid vähemalt 3 tundi järgimööda istuksid, kui asju päevakorras on, siis ei oleks see tegelikult läbiviidav. Nii et lõplikult oleks mingit kokkuhoidu võinud saavutada ainult sel teel, et komisjoni töötasu summad oleksid vähendatud. See kokkuhoid oleks võinud paremal juhul olla, ma ei tea, kas ½ miljonit senti või midagi sellesarnast, täit miljonit igatahes mitte. Vaadake, kui tähtsuseta on terve see ettepanek, aga kuipalju annab see demagoogiategemiseks esemeid. Kui teie julgek-site asja nii ette kanda, nagu asi sisuliselt seisab, siis võiks veel leppida, aga lugu seisab selles, et teie ei räägi maal, kuidas asi sisuliselt on, vaid ütlete, et meie tegime ettepaneku, Riigikogu ise

peab kokkuhoidmise alal esirinnas samumana; meie, asunikud, oleme seda tahtnud, aga koalitsioon seda ei luba. Kui teie valijatest rohkem lugu peaksite ja vähem nende ebateadlikkusega arvestaksite, siis ei teeks teie nendest küsimustest üldse küsimust. Nii on lugu.

Meie rühm ei saa pooldada neid ettepanekuid. Ma ei hakka eraldi üksikute ettepanekute puhul sõna võtma, ja sellepärast andsin üldise lühikese seletuse, et pärast üksikute ettepanekute juures tarvis ei oleks sõnavõtmisega aega kulutada.

J. Soots (põl): Rkl. härra Fuks käsitas minu sõnu sel viisil, nagu oleksin mina seletanud, et ma põhimõttelikult ja igal juhtumisel olen Riigikogu liikmete komisjonide tasu vähendamise vastu. See ei ole õige. Tuletan meelde, et ma ise olin see, kes vanematekogus pooldas komisjonide ühendamise kava, olin see, kes on pooldanud, et tuleb kokku hoida nende komisjonide arvel, kus ainult korraküsimused päevakorras. Aga mis puutub teistesse komisjonidesse, siis ei ole siin veel vanematekogu oma sõna öelnud, missugune see tasu peab olema, kas peab olema sarnane kui praegu, või vähem, ja kui palju vähem. Tarvis on enne see selgeks teha ja siis võib vähendada ka tasu. (V a h e l h ü ü e.) Mis teie praeguse ettepanekuga saate kätte? Et normid pole muudetud, siis makstakse endist komisjonitasu niikaua, kui krediiti on. Ja kui krediiti enam ei ole, siis tõuseb üles küsimus, kas komisjone üldse veel pidada, või nõuda nende tarvis uut krediiti. Ja kui teie seda ei taha, siis viige see küsimus vanematekogus läbi, tehke kindlaks, kui palju tuleb komisjonide tasu vähendada. (V a h e l h ü ü e.) Meie ei keela teile midagi vanematekogus otsustamast. Olge lahke! (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a k o p u t a b h a a m r i g a.) Härra Maaker, lubage vahest mulle nüüd rääkida — Teie ehk räägite pärast. Mis puutub sellesse, nagu ei oleks asunikkude koondus hoolekande-summasid aidanud suurendada, siis ma tuletan teile meelde, et minu arvamise järgi riigiametnikkude vanusetasu sisuliselt on hoolekande-summa. Teie olite need, kes aitasid läbi viia need summad. Meie omalajal vaidlesime vastu ja ütlesime, et meie ei ole nii rikkad, et 170 miljonit senti rohkem välja anda. Ja kui teie oleksite olnud ka siis sellel arvamisel, siis praegu ei otsiks meie igat senti, nagu nüüd. (V a h e l h ü ü d e d.) Kuulge, kui praegu minna tõesti teie õnge otsa ja hääletada see summa maha, mis siis sünnib? Võib-olla teie saate varsti jälle sotsialistidega kuidagi kokkuleppele ja lööte blokki ning hääletate selle ettepaneku maha, sellepärast, et teie muu-

date 7 tunni pärast oma seisukohti. (V a h e l h ü ü d e d.) Tuletage meelde, kuidas oli lugu nisutollide juures, kuidas teie rääkisite kõige aeg selle vastu, aga pärast tuleb härra Laur ning ütleb, et see on päris kena seadus, ja hääletasite poolt. Kas teie sõnadega üldse võib arvestada? Tehke nii, et teie sõnadega võib arvestada, siis räägime nende summade kohta. Aga praegu on see ainult demagoogia ja muud midagi.

R. Penno (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogu liikme Soots'i kõne puhul tahaksin märkida seda kahepaiksust, mis põllumeeste kogudel olnud riigiteenijate arstiabisummade suhtes. Kui rkl. Soots mõtleb ette heita meile, siis peab tähendama, et meie ei ole oma seisukohta muutnud, ja need ettepanekud, mis rkl. Fuks arstiabisummade juures tegi, on samasugused, mis on kindral Soots'i seisukoht endise valitsuse ajal.

Kui keegi oma seisukohta muudab 7 tunni jooksul, siis pean seda etteheidet rkl. Soots'ile, just nende rühmale, tagasi saatma.

Mis puutub nisutollidesse siis teadke, et meie oleme ikka hääletanud praeguse valitsuse jahutollide kõrgendamise ettepaneku vastu, sest jahu peale kõrgendati tolli, kuna muud osad jäid muutmata. Meie ei teadnud, missuguse seisukoha võtab sotsialistlik rühm, seal oli mitmesuguseid arvamisi. Kui see seadus oleks tagasilükkamise ajast eelmise valitsuse tollikõrgendus nisu kohta oma maksvuse kaotanud, mis põllumeestele kui produktidele vastuvõtmatu oleks, sest endised määrad oleksid siis maksma jäänud... (V a h e l h ü ü d e d.)

Meie oleme selle osa kohta oma paranduse-ettepaneku teinud, kus valitsuse parandus halvendas ja andis suurveskitele liiga suuri kasusid. Ei saa seda tõlgitseda niimoodi, et siin oleks mingi meelemuutus. Seda võib ju seletada, nagu seda „Kaja“ teeb, ja nagu härra kindral armastab seda teha.

Mis puutub Riigikogu enda ümberkorraldamisse, siis ei ole need algatatud meie rühma poolt, vaid Riigikogu juhatus on ise need küsimused üles seadnud ja vanematekogusse andnud. Ma arvan, et meie ei tarvitse siin kõnelema hakata, et nüüd Riigikogu juhatus oma enamuses, kes need ettepanekud vanematekogusse viinud, oleks tarvitsenud või mõelnud demagoogia peale, nagu lugupeetud Riigikogu liikmed pahemalt tiivalt meie ettepanekust arvanud. Kui meie tahame, et vanematekogu enamuse soovi kohaselt toimiks, siis oleks see võimalik seega, kui meie need summad kas sisse või välja hääle-

tame. Sellest järgneb ka vanematekogu oma toiming. Muidugi ei saa niisugustes küsimustes maale minna ja ennast härgjana või konnana mätta peal täis tõmata. (V a h e l h ü ü e.) Ei mõtlegi meie seda teha, ja ei ole vist keegi seda teinud. Aga, lugupeetud Riigikogu liikmed, niihästi alamkomisjonides kui ka komisjonides on sagedasti 10.000 sendi kaupa kärpimisi tehtud, siis minu arvates 1.000.000 ei ole niisugune summa, et oleks võimalik sellest mööda minna, ilma et meie seda arvestaksime. Ma ütlen, siin on põhimõtetlik seisukoht avaldatud vanematekogus ja mujal, nimelt on toodud ette, et põhiseaduse järgi ei ole Riigikogul õigust oma komisjonide tasu normeerida, need peaksid olema normeeritud eelmise Riigikogu poolt. Ma saan aru, need on seisukohad. Kui aga kõneldakse, et meie ettepanek on mingi demagoogia, siis minu isiklik arvamine on, et siin võib kärpimisi teha. See on halb asi selles küsimuses, aga keegi ei saa ära võtta, et Riigikogu liikmetel on oma seisukohad selles suhtes. Nagu näete, Riigikogu liikmed, see ei ole mingi demagoogia. Meil on neid ettepanekuid kaalutud ja nende kohta ei saa öelda, et meie mingit väljaveokaupa tahame saada. Ma ütlen, kui meie seda tahaksime saada, siis võiksime seda teed käia, nagu mõned Riigikogu liikmed omal ajal, kes kõikide paragrahvide kohta 10%-lised vähendamis-ettepanekud tegid. Seda võib nii tõlgitseda, aga meie ei tõlgitse neid ettepanekuid sarnaselt, mis pahemalt tiivalt omal ajal tulid, meie saime sellest kõik aru. Aga arstiskulude alandamine on võimalik vastava seaduse muutmiseta, mida näitab ka härra Hariduse- ja sotsiaalministri esinemine, kes tähendas, et kõik korraldatakse vastavate määrustega. Kui summasid vähem antakse, siis on ikkagi võimalik vastavate määrustega korraldada, ja siin demagoogiast rääkida ei ole põhjust.

M. J u h k a m (töer): Härrad Riigikogu liikmed! Riigikogu eelarvet on tarvis vähendada seepärast, et ajal, kus riigi eelarve kärpimine on tarvilik, et sel ajal Riigikogu endast erandit ei tee, vaid teistele eeskuju annab. Meie rühm leiab, et komisjonitase on võimalik vähendada silmas pidades seda, et Riigikogu juhatus ise selle küsimuse algatanud. Komisjonide tööd on võimalik ümber korraldada, on võimalik komisjonide arvu ja komisjoni liikmete arvu vähendada. Seda silmas pidades hääletab meie rühm ettepaneku selle osa poolt.

Mis puutub arstiabisse, siis on siin õige kaugeleulatavaid kärpimisi varem tehtud, ja võib-olla ei ole praegu kärpimine siin otstarbekohane.

Kaasaruanaja M. L a a r m a n (lõpusõna): Rkl. Fuks on ettepaneku teinud, § 1 kärpimine ette võtta 14.000 krooni suuruses. Meil on harilikult kombeks olnud küsimust, enne kui see ettepanekuna Riigikogusse tuleb, arutada alamkomisjonis ja ka rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisus. Aga härra Fuks'i ettepanekut ei ole arutatud ei eelarve alamkomisjonis ega rahaasjanduse komisjonis. Juba selles mõttes ei saa ma rkl. Fuks'i ettepanekuga rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu nimel ühineda, sest näib, et ettepanek on äkki üles kerkinud ja ei ole pikemalt kaalutud ei rühmade ega üksikute Riigikogu liikmete poolt.

Mis puutub rkl. Fuks'i teise ettepanekusse, Riigikogu esinduse arvel summasid vähendada 5.000 krooni pealt 1.000 krooni võrra, siis paistab mulle, et rahaasjanduse komisjon, kus seda küsimust on arutatud, on härra Fuks'i motiivid veidi vilduks pidanud. Härra Fuks motiveeris seda küsimust, nagu protokollist loeme, nimelt sellega, et läinud sügisel on traditsiooniline vastuvõtt ära jäänud Riigikogu Esimehe juures. Mulle paistab, et rahaasjanduse komisjon on sellelt seisukohalt ettepanekut hinnanud ja ta tagasi lükanud, sest seepärast ei või Riigikogu Esimehe esindussummasid ometi vähendada hakata, et ta pole vastu võtnud Riigikogu liikmeid. Nagu pärast asjadevalitseja on seletanud, ei ole vastuvõtt sellepärast võimalik olnud, et summad on otsa lõppenud, ega niisugust kättemaksu ei tohi olla. (V a h e l h ü ü e.) Ma loen protokollist ja arvan, et see õige võiks olla. Selles mõttes ei saa ühineda rahaasjanduse komisjon laiendatud koosseisus mitte härra Fuks'i ettepanekuga. Selle kolmanda ettepaneku kohta pean ma rahaasjanduse komisjoni nimel teatama, et sellega ma ühineda ei saa.

Aruandja O. S u u r s ö ö t (lõpusõna): Aruandjana tarvitaksin oma lõpusõna selgituseks esindussummade kohta. Minul olevate andmete järgi on kõikide ministriumide esindussummad jäänud endisteks, nagu nad olid, välja arvatud Välis- ja Kaitseministeeriumi esindussummad. Suuremal määral said need summad viidud riigikantselei ja Riigikontrolli juurde kontrollimise korralduse mõttes.

Peale selle on mul olevate andmete põhjal ka veel näha, et eelmine Kaitseminister esitas esindussummad täpselt samasugused nagu varem — 9.000 krooni. Valitsus viis sellest summast 8.000 krooni ühtlustamise mõttes riigikantselei alla ja üle jäi 1.000 krooni, sama summa, mis teistelgi ministriumidel olemas on. Ma tahtsin seepärast seletust anda, et teiste

ministeeriumide esindusesummade arutamisel arusaamatusi ette ei tuleks.

J. Fuks (as, fakt. märk.): Faktilise märkusena tahan asjaolu õiendada, et ma rahaasjanduse komisjonis tõesti ei teinud seda ettepanekut. Ootasin, et vanematekogu tuleb komisjonitasude küsimuses mingile seisukohale, aga ta senini selleni jõudnud ei ole. Tegin ettepaneku, 14.000 krooni maha võtta, mis teeb välja praeguse komisjonitasu, 5 krooni, asemele 4 krooni. Kaasaruandja tõi ette minu motiive esindusekulude juures ja ütles, et sügisel on üks ainukene vastuvõtmine Riigikogu Esimehe juures ära jäänud. Ma tõin seda kui üht näidet ja ütlesin, et ära jäi ka vastuvõttusid Välisministri ja Riigivanema juures. Kahjuks Teie, härra Laarman, kõiki minu motiive ette ei toonud, või ei tahtnudki Teie seda sihilikult teha.

Kaasaruandja M. Laarman (fakt. märk.): Loen ette rahaasjanduse komisjoni protokollist.

„J. Fuks tõstab üles esinduskulude vähendamise küsimuse, arvesse võttes, et läinud aastal Riigivanem ja Riigikogu esimees osa esindusülesandeid on ära jätanud.

K. Ast: Kui arvatakse siin võimalikuks kokku tõmmata, siis oleks seda küsimust pidanud Riigikogu juhatus kaaluma.

J. Fuks juhib tähelepanu sellele, et läinud sügisel on traditsiooniline vastuvõtt ära jäänud. Kuna vastuvõtmiste alal kokkutõmbamised võimalikud, siis esitan ettepaneku § 4 vähendada Kr. 1.000 võrra.

Otsustatakse § 4 lahtiseks jätta, kuni Riigikogu juhatus selle parandus-ettepaneku kohta on seisukoha võtnud.“

Juhataja: Rkl. Fuks'ilt on Riigikogu korraliste kulude kohta järgmised ettepanekud:

1) Peatükk I. Riigikogu. § 1 p. a) määraliste palk vähendada Kr. 14.000.— § 1 jääks Kr. 283.142.—

2) Peatükk I. Riigikogu. § 4. Esindus vähendada Kr. 1.000.— § 4 jääks Kr. 4.000.—

3) Peatükk II. Kaantselai. § 3. Riigiteenijate toetused: p.b) haigusekindlustus vähendada Kr. 1.000.— § 3 jääb Kr. 288.—

Eraldi hääletamisel lükatakse tagasi J. Fuks'i ettepanekud.

Riigikogu korralised kulud võetakse vastu.

(Riigikontrolli korralised kulud. — Kaasaruandja M. Laarman.)

J. Fuks (as): Riigikontrolli eelarve alal panen ette, vastu võtta järgmised ettepanekud:

1) § 3. Riigiteenijate toetused: p. b) haigusekindlustus vähendada Kr. 3.000.— § 3 jääb Kr. 960.—

2) § 4. Esindus vähendada Kr. 50.— § 4 jääks Kr. 250.—

Kaasaruandja M. Laarman (lõpuseõna): Rahaasjanduse komisjoni nimel ei saa ettepanekutega ühineda.

Eraldi hääletamisel lükatakse tagasi J. Fuks'i ettepanekud.

Riigikontrolli korralised kulud võetakse vastu.

(Riigivanema ja riigikantselei korralised kulud. — Kaasaruandja A. Johnson.)

J. Fuks (as): Ma panen ette, Riigivanema ja riigikantselei eelarve alal vastu võtta järgmised ettepanekud:

1) I jagu. Peatükk I. Riigivanem. § 3. Riigiteenijate toetused: p. b) haigusekindlustus vähendada Kr. 100.— § 3 jääb Kr. 192.—

2) II jagu. Peatükk I. Riigikantselei. § 3. Riigiteenijate toetused: p. b) haigusekindlustus suurendada Kr. 119.500.— § 3 jääb Kr. 120.071.—

3) I jagu. Peatükk I. Riigivanem. § 4. Esindus vähendada Kr. 1.000.— § 4 jääks Kr. 5.000.—

4) II jagu. Peatükk I. Riigikantselei. § 4. Esindus vähendada Kr. 3.500.— § 4 jääks Kr. 15.000.—

5) Peatükk IV. Riigi statistika keskbüroo. § 3. Riigiteenijate toetused: p.b) haigusekindlustus vähendada Kr. 1.000.— § 3 jääb Kr. 722.—

Siin heideti ette, nagu oleksid need ettepanekud demagoogilised, kuid silmas pidades raskeid aegu, mis praegu on, peab tähendama, et need ettepanekud on täiesti otstarbekohased. Kui siin ette heidetakse demagoogiat, siis loeksin ette põllumeeste kogude poolt väljaantud raamatukesest „Tõestisündinud lood“, kus 1929. a. on kirjutatud „Pidu katku ajal — Jooge õlut, jooge viina“. Rahvalaul. „Kui Riigikogu 26. märtsil 1929. a. oma istungjärgu lõpetas, oli sotsialistlike riigivanema juures lõpuks suur pidusöök korraldatud, millest sotsialistlikud Riigikogu liikmed osa võtsid.“ (Vahelhüüded.) Edasi ma ei taha enam mitte siit lugeda. Ma arvan, et kui põllumeeste kogud... (Vahelhüüded — Juhataja koputab haamriga.) Ma arvan, kui põllumeeste kogud pidasid 1929. a. raskeks ajaks ja arvasid, kui Riigivanem Riigikogu liikmeid vastu võttis, et see oli „pidu katku

ajal“, siis ma pean ütlema, et nüüd ajad on palju raskemad, ja kui sel ajal põllumeeste kogud pidu katku ajal teistele ette heitsid, siis pidagu seda ka praegu mees.

Kaasaruandja A. Johanson (lõpuseõna): Need ettepanekud ei olnud alamkomisjonis ega rahaasjanduse komisjonis kõne all ja seepärast ei saa ma nendega ühineda.

J. Fuks (as, fakt. märk.): Faktilise märkusena peaksin ma kaasaruandja väidet õiendama, nagu poleks minu ettepanekud rahaasjanduse komisjonis arutusalusel olnud. Minu ettepanekud esindusekulude Kr. 1.000 ja Kr. 3.500 võrra vähendamiseks olid tehtud rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisus. Põllumeeste kogude ja sotsialistide poolt hääletati need ettepanekud maha.

Eraldi hääletamisel lükatakse tagasi J. Fuksi ettepanekud.

Riigivannema ja riigikantselei korralised kulud võetakse vastu.

(Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi korralised kulud. Kaasaruandja L. Johanson.)

C. Schilling (sks-r): Väga austatud Riigikogu liikmed! Oma eelarve-kõnes juba ütlesin, et teen ettepaneku kahe kooli kohta. Nimelt kustutati toetuse summad, mis seniajani iga aasta välja antud Pärnu ja Kuresaare erakoolide toetuseks. Need koolid on tarvilikud, ja Kuresaare, nagu teate, on niisuguses vaeses isamaanurgas, et lapsi teise kohta üle viia on võimata. Kui neid koole ümber teha avalikkudeks koolideks, siis läheb see riigile rohkem maksma. Need kärpimised on põhjendatud muu seas sellega, et õppemaksu suurendatakse avalikkudes koolides, ning toetusesummade vähendamise läbi tahetakse mõjuda, et erakoolid ka õppemaksu suurendaksid, et selle läbi avalikkude ja erakoolide õppemaksu vaherkord ühesuguseks jääks. Kuid see põhjendus ei ole mõõduandev saksa koolide kohta, kuna kohapeal avalikku saksa kooli ei ole ning laste üleviimine Tallinna või mõnda teise kohta on täiesti võimata. Kuresaare saksasoost kodanikud on, nii kui teate, niisuguses viletsas seisukorras, sest see maanurk on enam kannatanud kui teised maailmasõja ajal. Nagu ma juba eelarve-kõnes nimetasin paistab nii välja, nagu oleks saksa koolides kõik maha võetud, kuid teistes, Eesti ja juudi koolides, on ainult kärbitud, aga mitte kõik maha võetud. Ma tean, et see ei ole meelega tehtud, aga

üldine mulje jääb siiski sarnane. Ma ei lähe niikaugele, et paluksin kõik restaupeerida, mis maha võetud, vaid oleks juba suur abi ja tarvilik, kui poole sellest summast saaks. Ma teen ettepaneku,

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi peatükk III A all ümber paigutada lisas ettenähtud järgmised krediitid: § 15 b) p. 22 all nimetatud 3.000-krooniline krediit vähendada 1.000 kr. võrra ja see summa üle viia sama § 15 b) tähendatud p. 6 ja p. 7 alla, igale 500 kr.

Punkt, kust seda summat võiks võtta, on „lühiaegsed üldhariduslikud kursused“. Alguses oli siin ette nähtud 5.000 krooni. Valitsus kärpis selle summa täielikult, komisjonis sai jälle 3.000 krooni sisse pandud. Ja niipalju kui ma tean, on siin kärpimine võimalik, ilma et kursused kannataksid selle kärpimise tagajärjel. Ma loodan, et see saab ette võetud, ja teie näete, et ma liiga palju ei nõua. Meie mõistame väga hästi, et kui kärpimised on olnud, siis teeme omalt poolt kõik, et mitte liiga kaugele minna.

A. Usai (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kulde vähendamise huvides on Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi eelarves vähendatud krediiti koolinõunikude arvel. Endistel aastatel oli võetud krediiti 27 koolinõuniku palkadeks; käesoleva aasta eelarvesse on võetud ainult 20 koolinõuniku tarvis, peale selle 3 hariduseõuniku palgad Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi juures. Sellega on koolinõunikkude arvu vähendatud 26% võrra. Igatahes koolinõunikkude kokkutõmbamine on õige suur ja loomulikult nõrgendab meie koolide õppe- ja kasvatuse ülevalet. On väga tähtis, et meil oleksid juhtivad jõud, kes selle eest hoolt kannaksid, et krediitid, mis antakse haridustegevuse edendamiseks, saaksid õigel viisil ära kasutatud, sest tõsine kokkuhoid avaldub ikka seal, kus tööviljakus esikohal. See on võimalik ilmtingimata siis, kui meil on vastavad jõud õppe- ja kasvatustöö instrueerimiseks ja revideerimiseks. Nüüd aga, nagu tähendasin, on sedavõrt kokku tõmmatud koolinõunikkude arv, et paljudes maakondades, kus seni 2 koolinõuniku töötasid, ainult 1 oleks. Praktika on näidanud, et normaalne klassikomplektide arv koolinõuniku kohta maal oleks 150, linnades aga 200 komplekti.

Praeguse olukorra juures tõuseks klasside komplektide arv ühe koolinõuniku kohta 280-ni: 269 Läänemaal, Võrumaal 279 ja Viljandimaal 254. Koolinõunikud peaksid sellega muutuma veneaegseteks inspektoriteks, kes võib-olla pooleks tunniks suudaksid kooli sisse astuda ja sun-

nitud oleksid kiirelt lahkuma, et teistes koolides revideerimist jätkata.

Haridusekomisjon kaalus seda küsimust õppe- ja kasvatusetöö järelevalve seaduse puhul ja jõudis otsusele, et koolinõunikude arvu tuleks suurendada vähemalt kolme koha võrra, nii et meil oleks vähemalt 23 koolinõunikku ja hariduse-nõunikke endiselt 3. See annaks Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile võimaluse otstarbekohasemalt ülevalve ja instrueerimise instituuti korraldada. See pärast teen ettepaneku,

suurendada: Hariduse- ja sotsiaalministeerium. Peatükk III. Koolivalitsus. A. Keskasutus. § 1 (lit. a) määraliste palka Kr. 5.600.— (koolinõunikude palkade arvel). Vähendada: sama ministeeriumi peatükk II. Teaduse ja kunsti osakond. B. Tartu ülikool. § 1 (lit. a) Teenistusetasu Kr. 5.600.—

Vähendamine on sellepärast võimalik, et siin on vakantsed kohad. Kui peaks tarvilik olema edaspidi vakantsetele kohtadele kutsuda õppejõude, siis ministeerium võiks esitada vastavad lisaeelarved.

Juhataja: Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi korralduste kohta on rkl. Fuks'ilt järgmised ettepanekud:

1) Peatükk I. Keskasutus. § 4. Esindus vähendada Kr. 250.— § 4 jääks Kr. 750.—

2) Peatükk I. Keskasutus. § 3. Riigiteenijate toetused: p. b) haigusekindlustus vähendada Kr. 2.000.— § 3 jääb Kr. 288.—

3) Teaduse ja kunsti osakond. B. Tartu ülikool. § 3. Riigiteenijate toetused: p. b) haigusekindlustus vähendada Kr. 6.000.— § 3 jääb Kr. 7.590.—

4) Teaduse ja kunsti osakond. C. Tallinna tehnikum. § 3. Riigiteenijate toetused: p. b) haigusekindlustus vähendada Kr. 1.400.— § 3 jääb Kr. 480.—

5) Teaduse ja kunsti osakond. D. Riigi keskarhiiv. § 3. Riigiteenijate toetused: p. b) haigusekindlustus vähendada Kr. 500.— § 3 jääb Kr. 1.248.—

6) Koolivalitsus. B. Riigikoolid. § 3. Riigiteenijate toetused: p. b) haigusekindlustus vähendada Kr. 9.000.— § 3 jääb Kr. 8.358.—

7) Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakond. B. Tööinspektsiooni jaoskonnad. § 3. Riigiteenijate toetused: p. b) haigusekindlustus vähendada Kr. 750.—

Rkl. Schilling'i ettepaneku (Lhk. 2511.) kohta peab tähendama, et — kuigi aruandja ei ole lõpusõna veel tarvitanud, aga

ma hoiatan ette —, et see ettepanek võib tulla käsitamisele ainult sooviavaldusena III lugemise lõpul, sest krediit 3.000 krooni, mida tahetakse ümber paigutada, on ühe ja sama paragrahvi all, siin on jutt nimelt ainult literatest, aga teatavasti ministeeriumi juht teeb ülekanded ühest literast teise, ja Riigikogul sellepärast ei ole mingit tarvet eelarve juures seda teha.

Edasi on rkl. Usai'lt ettepanek. (Lhk. 2512.)

Rkl. Adamson on esitanud järgmise ettepaneku:

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi eelarve, III peatükk A, § 15 b) kultuurilised toetused hariduse alal, ümber paigutada summad eelarve lisas: B) Mitmesugused muud toetused hariduse alal — suurendades p. 27. Eesti karskuseliit — toetuks noorsoo karskuseliidule Kr. 2.500.—

Selleks vajalikud summad ümber paigutada sama peatüki ja paragrahvi piires järgmiste toetuste vähendamisega:

B) Mitmesugused muud toetused hariduse alal:

p. 22. Lühiaegsed üldhariduslikud kursused Kr. 1.000.—

p. 28. Eesti õpetajate liit — kooli karskusetoöks „ 750.—

C) Oskusekursused ja kutsekoolid tööstusliikude ja majandusekoolide seaduse põhjal:

p. 40. Oskusekursused algkoolide juures ehitustehnika, mees- ja naiskäsitöö, majapidamise, aiatöö ja teistel aladel „ 750.—
Kr. 2.500.—

Rkl. Adamson'i ettepanek võiks tulla samasugusele käsitamisele kui rkl. Schilling'i ettepanek.

Lõpuks on rkl. Jakob Saarelt kaks ettepanekut:

1) Peatükk II. A. § 15. Kultuurilised toetused vähendada: „Estonia“ teatrile 40.000 kr. „Vanemuisele“ 20.000 kr. „Töölisteatrile“ ja töölistemuusikute liidule 12.000 kr. Eesti Rahva Muuseumile 15.000 kr. Suurendada: maaseltsidele näitelavade korraldamiseks 30.000 kr.

2) Peatükk III. § 15. kustutada osaiühisus „Tööliste kodule“ võimla ehituseks Kr. 7.500.— ja haigekassade liidule Kr. 3.000.—

Vaheaeg kl. 12.24 min. — kl. 12.40 min.

J. S a a r (as): Väga austatud härrad Riigikogu liikmed! Tahaksin paari sõnaga peatuda Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi eelarve pealkirja juures. Meil on teada, et tänavuaastased Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi korrallised ja erakorralised kulud on üle ühe miljardi 542 miljoni senti, milline summa teeb käesoleva aasta üldisest eelarvest välja üle 18%.

Iga aasta eelarve arutamise juures teivad pikemad vaidlused just hariduseministeeriumi selle osa juures, mis puudutab kultuurilisi toetusi iseäranis teatritele. Neid toetusi antakse igasuguste kõlavate nimetustega ühingutele, ja suurem osa neist läheb teatritele. Peaasi on see, et kõik need suured summad on millegipärast sihitud linna poole, maale on seni antud ainult mõned pudemed.

Ka praeguses eelarves on § 15 ette nähtud „Estonia“ teatritele Tallinnas 11 miljonit senti, „Vanemuise“ teatritele Tartus 5 miljonit senti, „Töölisteatritele“ ja töölistemuusikale Tallinnas 1.200.000 senti, Tallinna konservatooriumile 5.500.000 senti, Eesti rahva muuseumile 3.000.000 senti, kunstikool „Pallasele“ Tartus 2 miljonit ja lõpuks maaseltsidele ainult 2.000.000 senti.

Härrad Riigikogu liikmed! Meil on kõigil teada, et viletsus võtab võimust viimasel ajal nii linnas kui maal. Meie linnateatrid haigutavad oma tühjusega, nad ei tule omaga välja ja selleks nad vajavadki neid suuri toetusesummasid riigilt, mis ulatuvad kümnetesse miljonitesse. Ei saaks ju selle vastu rääkida, et linnas vähemalt üks korralik teater peaks olema ja kellele võiks siis teatud väikesem riigitoetus anda. Kõik need teatrid võiksid väga hästi hakata tegutsema praegusel kitsal ajal täieliku kokkuhoiu põhimõtete alusel.

Hariduseministeeriumi esindajad rahasjanduse alamkomisjonis rääkisid, et „Estonia“ teatris olevat proovi tehtud kokkuhoiu alal ja ongi juba saavutatud. Toodi ette näiteks, et enamalt olevat üks lavastus läinud keskmiselt maksma 200.000 senti, nüüd olevat aga sedasama kätte saadud 100.000 sendiga. Nagu näete, on kokkuhoid täiesti võimalik.

Võtame näiteks „Töölisteatri“ toetuse 1.200.000 senti. See summa määratakse „Töölisteatritele“ ühes töölistemuusikute liiduga. Minu arvates on selle toetuse andmine täiesti põhjendamata. „Päevalehes“ oli hiljaaegu üks kaunis tabav artikkel selle kohta, et praegusel ajal, kus meil niiõelda „peremeeste ja sulaste“ valitsus, ei tohiks seda nõuet olla, et peremehel ja sulasel igal ühel oma pill oleks. Võiks ju väga hästi tömmata üht ja sama pilli. (V a h e l h ü ü e.) Ka praegu, kui ka enne on töölised ohtralt kasutanud „Estonia“

odavahinnalisi etendusi. Meil on kõigil teada „Estonia“ teatri mäng ja kuidas seal mängitakse, — härra Ast ütles küll komisjonis, et „Töölisteatri“ mäng olevat puhas mäng ja tema erinevat „Estonia“ mängust põhjalikult. Mina siis juba juhtisin tähelepanu sellele, et seal tõesti „puh-talt“ mängitakse ja et tema ka täiesti erineb „Estonia“ mängust.

Tahaksin siiski paari sõnaga puudutada meil kõneallevõivate teatrite omakassa ja riigi toetusesummade vahekordi, siis näeme, et mõni teater on väga ebamäärase kõrge vahekorraga töötanud; nii on „Töölisteater“ saanud iga omakassa 100 peale 314 riigi toetust. „Vanemuine“ — iga oma saja peale 159,7, „Estonia“ — iga oma 100 peale 104,1 ja „Draamastuudio“ iga oma 100 peale kõigest 35,6 riigi toetust. Võrreldes „Draamastuudio“ teatri omakassat ja riigi toetust paneb täiesti mõtlema, et siin on nähtavasti tahetud kokku hoida ja on ka seda saavutatud.

Kuidas on aga „Töölisteatri“ omakassa ja riigi toetuse vahekorrad nii suureks läinud, see paneb jällegi natukene imestama. Nähtavasti võtab „Töölisteatrit“ suurema summa ära see muusikute liit, sest nagu ma mäletan, tegi see muusikute liit mineval suvel suurema lõbusõidu Soome skäärirdesse eralaeval, mis olevat ka suuremaid summe nõudnud, vist umbes ½ miljonit senti. Neidsamu muusikamehi kasutatakse nähtavasti ka neil kontsertmiitingutel ja „Elavas Rahva Sõnas!“

Juba komisjonis tegin mina vastavad vähenduse-ettepanekud: „Estoniale“ 4 miljonit senti, „Vanemuisele“ 2 miljonit senti ja Eesti rahva muuseumile 1 miljon 500 tuhat senti, siis jääks isegi veel „Estoniale“ 7 miljonit ja „Vanemuisele“ 3 miljonit, ning Eesti rahva muuseumile 1.500.000 senti. Praegusel raskel ajal, kus maal kui linnas valitseb suur puudus, tuleb ka kokkuhoiude katsuda saavutada teatrite alal.

Mis nüüd puutub neisse summadesse, mis praeguse valitsuse poolt on üles võetud „Töölisteatri“ toetuseks — 1.200.000, siis võiks selle summa täiel määral kustutada. Meie räägime alati tööpuudusest nii linnas kui maal. Linnas paistab ehk see tööpuudus sellepärast rohkem silma, et kõik töölised on töbörsil registreeritud, maal on iseäranis talvel kõik väikepõllupidajad oma perekondadega töötatöölised, aga seda statistika teile ei näita.

See oleks siis lühidalt teaduse ja kunsti osakonna eelarve kohta kultuuriliste toetuste alal.

Tahaksin veel paari sõnaga puudutada koolivalitsuse eelarves ettenähtud § 15 — kultuurilisi toetusi. Selles paragrahvis on ette nähtud suurem toetus Tallinna Prant-

suse lütseumile — 1.036.600 senti ja osaiühisus „Tööliste Kodule“ — 750.000 senti jällegi mingisuguse võimla ehituseks ning haigekassadele endiste sanatooriumiplaanide eest 300.000 senti.

Eelarve-komisjonis selgus, et Prantsuse lütseumis käivad meie jõukamate kihide lapsed, kes väga hästi ise suudaksid suuremaid õpperahasid maksta ja sellepärast oleks mõttetu nii suuri summasid sinna riigil juurde maksta. Alamkomisjonis sai ka minu poolt vastav vähenduse-ettepanek tehtud. Koalitsioon aga mattis selle maha.

Mis nüüd puutub selle osaiühisus „Tööliste Kodu“ võimla ehituseks 750.000 sendi määramisse, sama ka haigekassa plaanide summa 300.000 senti, siis ei oleks minu arvates küll praegusel kehal ajal, kus paljud inimesed nälgivad, aeg riigi eelarvet koormata niisuguste ebaproduktiivsete väljaminekutega. Oleks teie summasid tahtnud saada tööpuuduse vastu võitlemiseks, siis oleks teine jutt. Härrad koalitsioonimehed, teie olete juba neile aladele suuri summasid visanud ja tahate ka praegu, kus suur puudus valitseb, veelgi miljoneid välja visata linna osaiühisustele.

Kui meie vaatame kas või Põllutöministeeriumi alal maaparandust, siis ei ole teie sinna magistraalkraavide kaevamiseks suuremaid summasid leidnud, aga teatritele ja osaiühisustele olete sisse võtnud kümned miljonid.

Võtame jälle kas või karskuseliidu toetuse, mis oli... (V a h e l h ü ü d e d.) Seal olid kümned miljonid mängus... mis oli Vabariigi Valitsuse poolt ette nähtud 800.000 senti. Kuipalju see karskuseliit ära teeb, seda meie teame: Tartus Jakobi tän. on ilus maja muretsetud ja soojad kohad. Juba umbes kolm aastat tagasi räägiti sellest, et karskuseliit tahtvat omale sisse seada suurema joomarite ravila, selleks oli omalajal isegi välja valitud Udeva-Norra mõisa süda Järvamaal, kus siis Udeva-Norra allikates oleks hakatud neid joomareid ravitsema. Nüüd aga oldakse sellest allikatesüsteemist loobunud, ja nagu kuulda, tahetavat Elistvere mõisa süda Tartumaal selleks ravilaks muuta. Härrad Riigikogu liikmed, nagu näete, karskuseliit teeb ainult kavasid, kuna statistika näitab, et joomine iseenesest väheneb. — ja mis on selle põhjuseks?

Minu arvates põhjus on lihtne, et raha ei ole rahval.

Meil on veel väga värskelt meeles, kus karskuseliidu poolt meile saadeti märgukiri kolmel või neljal lehel, aga kallist kriidipaberist olid tal kaaned ümber. See veel kord näitab, et karskuseliidul ei ole raha kuskile panna.

Juba rahaasjanduse komisjoni alamkomisjonis tegin mina vastavad vähenduse-ettepanekud karskuseliidu summade kärpimiseks, mida aga koalitsiooni enamus tagasi lükkas.

Eelarve-komisjonis aga läks siiski minu ettepanek läbi, et karskuseliidule saaks toetust vähendatud 300 tuhat senti, ja 200 tuhat senti minu ettepaneku kohaselt sellest summast sai määratud kehvematele algkooliõpilastele toetuseks, ning härra J. Fuks'i ettepanekul sai määratud 100 tuhat senti samast summast kalameeste kursuste korraldamiseks. Arvan, et minu ettepanek kehvemate algkooliõpilaste toetuse suurendamise suhtes oli täiesti õiglane, sest need toetused, mida ka praegusel ajal välja antakse, on tõesti väikesed, — harilikult võimaldab see toetus ainult paari pastlaid osta. Kehvematel lastel aga talvel, iseäranis maal, kus tuleb lumehangedes käia oma 4—5 kilomeetrit, on see poolalasti täiesti võimata. Meil ehk peaks selleks otstarbeks veelgi summe leidma.

Kuuldavasti olevat küll karskuseliit selle kärpimise tagajärjel sattunud ärevusse, aga mina arvan, et see ei tohiks meid heidutada, sest et praegu korraldatav karskuseliidu suur loterii annab isegi jälle suurema summa liidu kätte. Pea-rõhku tuleks aga liidul sellele panna, et need summad otstarbekohasemat kasutamist leiaksid.

Siis tahaksin veel puudutada Tartu rinnalastekodu ehituseks määratavat 10 miljoni suurust summat. See hoone on juba 1929. aastal Tartus katuse alla viidud, tema ehitus katkestati sellepärast, et ei olnud raha. Kas siis nüüd on tõesti see õige aeg tulnud, kus seda raha kõige rohkem. Rahaasjanduse komisjonis tegin ka mina vastava ettepaneku, et see summa tuleks kustutada, aga jällegi lükkas enamus selle tagasi.

Kõik need ettepanekud teatrite toetuse vähendamise suhtes ja paranduse-ettepanekud teiste summade vähendamise ehk kustutuse suunas, mida koalitsiooni rühmad komisjonis maha hääletasid, tahan mina vastavate peatükkide ja paragrahvide arutamise juures jällegi korrata, ja arvan, et terve Riigikogu selle üksmeelselt vastu võtab, — ehkki mul selleks lootust vähe, sest et juba eelarve-komisjonis ütles härra suurpõllumeeste kogu esitaja Tonkman, et neil olevat neis linnateatrite toetuste asjus juba valitsuse laua taga täiesti kokku lepitud. Aga siiski heas lootuses, ehk on meeled muutunud, kordan oma ettepanekuid vastavate paragrahvide juures.

M. Vesterblom (sks-r): Lugupeetud rahvasaadikud! Rootsi vähemusrah-

vus on arvu poolest 8.000 ümber ja on ammu igatsenud ja puudust tundnud keskkooli järgi. Aga nüüd hiljuti vastuvõetud algkooli seaduse muutmise puhul, mille järgi nõutakse, et igal õpetajal, enne kui ta pedagoogiumi võetakse, peab keskkooli haridus olema, on meilt ilma keskkoolita võimalus võetud meie õpetajaile kodumaal kutset saada. (V a h e l h ü ü e.) Praegu jääb, aga ei tea kui kauaks, seda ei ole öeldud. Meil on ka ettekanne tehtud vastavale ministriumile selle üle, ja ministrium võttis selleks eelarvesse 2.000 krooni, aga see on pärast kustutatud. Nüüd oleme erateel jõudnud teatud summa kokku saada keskkooli asutamiseks, aga ei mõtlegi, et praegusel kitsal ajal suurt, iseseisvat keskkooli asutada, vaid loodame, et kokkuleppe teel saame väikest osakonda Eesti keskkooli juures Haapsalus sisse seada, mis meile kõige ligemal ja rahvale kättesaadavam on. Ma teen vastava ettepaneku, et saaks võetud eelarvesse veel toetus riigi poolt — 1.000 krooni, ja sooviksin seda summat katta nimelt § 15 p. 12., kus üles võetud 3.000 krooni toetuseks Taska kunsttööstuskoolile. Meil on riigikunstmööstuskool olemas, ning Taska õppetöökoda on puhtäriline ettevõtte ja saaks vähema toetusega läbi. Sellepärast teen ka järgmise ettepaneku,

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi peatükk III A all ümber paigutada lisas ettenähtud järgmised krediidid: § 15 b) üles võtta 1.000 krooni rootsikeelsele keskkoolile toetuseks; samas peatükis ja paragrahvis vähendada p. 12 500 kr. ja p. 13 500 kr. võrra.

M. L a a r m a n (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Saare ettekannet kuulates tekkis vägisi niisugune mulje, et rkl. Saar oma ettekande selleks tegi, et üles kutsuda vastuvaidlusi ja vasturääkimisi nendele ebaõigetele andmetele ja väidetele, mis ta esile tõi. Härra Saar suure paatosega rääkis eelarve ühe osa juures — teaduse ja kunsti osakonna juures —, et maale on antud väikesed pudemed ning teaduse ja kunsti alal on linnale antud väga palju. Selles mõttes arvas siis härra Saar ennast kutsutud ja seatud olema appi tulla ja maa kultuurilist toetust ning kunsti katsuda kaitsta. (V a h e l h ü ü e.) Härra Saar ütles, et eelarves on vaeseks-lapseks jäetud maa ja leidis ebaõiglase, et eelarves on praegusel korral üles võetud maaseltsidele näitelavade korraldamiseks 2 miljonit senti. Härra Saar unustab siin väikese asjaolu, nimelt selle, kes õieti selle vabariigi eelarve on koostanud, kes need summad niisugusel kujul vastuvõtmiseks on esitanud. (V a h e l h ü ü d e d.) Meie kuulsime komisjonis, kus hariduseminis-

teeriumi eelarve ette kanti, et selleaegsele hariduseministrile see süü ei lange. Hariduseministri poolt on esitatud eelarves vastavad summad, vähemalt selles osas, et maaseltsidele näitelavade korraldamiseks endine summa oleks reserveeritud. Meie kuulsime aga, et see ettepanek kitsasse värvasse kinni jäänud, ja et Majanduseminister see kitsas värv on olnud, kes on vastava vetoõiguse maksma pannud. (V a h e l h ü ü e.) Sel korral oli Majanduseministriks härra Zimmermann. Ja kui see härra Zimmermann oli, siis ma ei saa aru, mis tähendavad need pisarad, mida härra Saar siin valas; kelle kohta need käisid? Kui härra Saar tarvilikuks arvas oma ministrile tagantjärele niisugust leviiti lugeda, arvan, kas selleks on Riigikogu kõnetooli tarvis, seda oleks ta võinud oma rühma toas nelja silma all ära öiendada, oleks vähem pealtkuulajaid olnud, oleks vähema lärmiga läbi läinud. Ma ei pane seda imeks, kui härra Saar pärast koosolekut oma rühma toas natuke raskes seisukorras on, nagu hiljuti üks ta rühmakaaslastest viimasel koosolekul.

Selles on härra Saarel tõesti õigus, et endine Majanduseminister tõepoolest nii on teinud, nagu härra Saar rääkis. Ta ütles, et maale on antud mõned pudemed, linnale on aga palju antud. Aga see etteheide langeb täiesti endise riigi majanduseala juhtija arvele. Edasi tähendas härra Saar igalpool, õieti sellisena esines ta kõnes, ta ütles, vaadake, mina, — selle „mina“ peale arvas ta rõhku panna — mina tegin eelarve-komisjonis niisuguse ettepaneku, aga koalitsiooni rühmad hääletasid selle maha. Natukese aja pärast ma tegin ettepaneku, „Estonia“ teatri toetusest võtta maha 4.000.000, „Vanemuise“ toetusest 2.000.000, neil ja neil niipalju miljoneid, aga koalitsiooni rühmad hääletasid selle ettepaneku maha. Seal on Teil päris õigus. (V a h e l h ü ü e.) Muidugi mõista, kui Teile see väike tõsiasi tuttav ei ole, et terve see eelarve, mille praegune valitsus esitas, kokkuleppe saavutus on, siis pean Teile, härra Saar, seda kordama, et tõepoolest on kokku lepitud eelarve juures, sest ilma kokkuleppeta ei saa seda üldse esitada. Kui arvate, et kõik koalitsiooni rühmad peavad olema isearvamises eelarve suhtes, siis see on küll iseäralik arvamine. Ja niisuguseid etteheiteid teeb Riigikogu liige, kes tahab majandusealal olla suur autoriteet. Mõelge ometigi: härra Tonkman olevat öelnud, et riigi eelarve kohta on koalitsiooni rühmad kokkulepe! Missugune uudis! (V a h e l h ü ü d e d.) Meie ootame, millal härra Saar saab ministriks, ja esitab eelarve, mille suhtes on kõik rühmad isearvamisel. Ma sooviksin teada, missugune see eelarve siis oleks.

Edasi illustreerib väga seda asjaolu

üks härra Saare tähendus. Ta soovitas maha tõmmata eelarvest summad, milles määratud „Estoniale“ toetuseks 4 miljonit ja „Vanemuisele“ 2 miljonit, ja tõi näiteid, et meil niipalju teatreid vaja ei ole. Iseäranis oli ta „Töölisteatri“ peale kuri ja ütles, et sulased ja peremehed peaksid tõmbama üht pilli. Kui peremehel see pill on, siis sulane peaks seda ka tõmbama. (V a h e l h ü ü d e d.) Nähtavasti peaksid siis teine teisest otsast puhuma, nagu komisjonis keegi tähendas, (V a h e l h ü ü d e d.) ja siis selle pilli lõhki ajama. Niisuguste veidrate seletustega ja targustega demagoogiat teha — sellega ei saa igatiks toime. Kujutage ette mis oleks, kui koalitsiooni rühmad oleksid nendele imelikkudele ettepanekutele kaasa hääletanud. Otsustatakse umbropsu ja öeldakse — tõmbame maha. Härra Saar tahab maa poolt pillipuhuja olla ja ei tea, mis sellest välja tuleb.

Mäletame, et paari aasta eest võeti vastu teatavad põhimõtted asutuste toetamiseks, ja et need toetused ei tohi olla juhuslikud. Kui ühel aastal antakse toetust 4 miljonit ja teisel aastal 2 miljonit, mis sellest siis välja tuleb? (V a h e l h ü ü e.) Vast Teie, härra Saar, oleksite nii lahke ja avaldaksite veel mõned samased aforismid, mis väga kentsakad näivad. Peab tõepoolest ütleva, et Teie rühmalikmete kõnesid kuulates natukene igav on, ja natukene nalja sekka visata, kuigi sellega härra Saar esineb, kes muidu suur naljategija ei ole, mõnikord värskenduseks täiesti ära kulub. Härra Vilde ütles omalajal ka, et „naer on tervisele hea“. (V a h e l h ü ü d e d.) Mul on tõesti niisugune nimi, aga mina kannan oma vanaisa nime lugupidamisega ja mul ei ole siia maani oma nime häbeneneda pruukinud. Kui teie mulle vahele hüüate, siis peaks selle peale õieti reageerima ja ütleva, et kui teie rühmal kolme kõstri asemel kolm õpetajat oleks, siis oleksid Teie kõned palju kultuurilisemad. (V a h e l h ü ü d e d.) Kaks teie rühma liikmetest on kõstrid kutse poolest, aga üks nime poolest. Kui mõne aasta eest teatavad juhtmõtted vastu võeti kultuurasutuste toetamiseks, siis sellel ka teatavad alused olid. Ei saa juhuslikult ühel aastal ettevõttele toetust anda ja teisel aastal see jälle ära võtta. Meil on koole, kes saavad toetust, aga mis peab üks kool siis tegema, kui tal toetus ühel aastal äkki ära võetakse? Ta peab lihtsalt ukseid sulgema. Kui mõne aasta pärast jälle mõned Riigikogu liikmed toetust annaksid, siis oleks see raha mahaviskamine. Toetustel peab olema teatud stabiilsus, seda seletati haridusekomisjonis kui ka eelarvekomisjonis. „Estonia“ teater näiteks ütleb, et kui talt peaks toetus ära võetama, siis oleks ta

raskustes, ja loomulik, et ta ei suudaks ooperite alal ja ka muidu endiselt edasi töötada. Hariduslikus elus ei oleks aga sugugi kasuks, kui kultuurasutused, teatrid, suletaks. Ma ei hakka nende vaadete vastu vaidlema, mis härra Saar ette tõi, aga ma kordan veel, et härra Saare ettepanekud selleks on, et meie kultuurelu halvata.

J. S a a r (as, fakt. märk.): Härra Laarman katsus tõendada seda, et eelarve koostamise juures kõva sõna ütleva olnud Majanduseminister härra Zimmermann. Kõik, mis on tehtud, kas see oli maale või linna juhitud toetus, olevat tehtud härra Zimmermann'i poolt. Meie teame aga, et Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi alal oleks pidanud kaitsma see minister, kes seda ministeeriumi juhtis, ja meie teame, et seda ministeeriumi juhtis suurpõllumeeste kogumees härra Hünerson. Kui aga härra Hünerson arvas, et tema maakultuuri eest pidi väljas olema, siis oleks pidanud tema ka suuremaid summe eelarvesse võtma.

Mis puutub sellesse osasse, et see olevat imelik ettepanek, mis tehtud teatrite toetuste vähendamise suunas, siis peab ütleva, et need paranduse-ettepanekud tulid suurpõllumeeste kogu esitaja Mats Laarman'i poolt. Sealtsaid algatuse. Mina toetasin seda kärpimist, tema vähem ja mina natukene rohkem. Kui minu ettepanek on imelik, siis oli veel imelikum härra Laarman'i väide, kes ise algatuse tegi ja pärast küll sellest loobus.

J u h a t a j a : Kõneleja, Teie oma kõnes sugugi faktilise märkuse piiridesse ei jäänud.

M. L a a r m a n (põl, fakt. märk.): Pean tunnistama, et siin väikese koonduse rühma mehel härra Saarel tõepoolest on õigus, kui ütles, et suure põllumeeste kogude rühma esindajana mina ühe ettepaneku tegin. On õige, et mina teatud tingimusega ettepaneku tegin teatrite krediitide kärpimiseks. Ma ütlesin, maa näitelavade toetuses on endine Majanduseminister Zimmermann tühja koha jätnud. Põllumeeste kogude rühma pealekäimisel võeti mineval aastal riigi eelarvesse 3 miljonit senti maateatrite toetuseks, mis tänavu eelarvest välja jäetud. (V a h e l h ü ü e.) Härra Köster, Teil on igatahes võimalik kõnetooli tarvitada. Kui midagi kahtlast on, siis siin on härrad aruandjad, kes erapooletult seletavad küsimusi. Faktilise märkusena tähendaksin, et tegin ettepaneku, aga tingimusega, ma ütlesin, see auk peaks täidetama, ja hädakorral võtame selle 3 miljonit kas või teatrite toetusest ära. Need olid minu ettepaneku sihid ja mõte. Ilmaski pole ma mõelnud, et teatrid saaksid läbi ilma riikliku toetusega.

L. R a u d k e p p (krst): Rkl. Adamson tegi ettepaneku, toetada karskuseliitu 2.500 krooni võrra, kuid et siin ümber paigutada on võimalik sama paragrahvi ulatuses, siis võib hariduseministeerium oma algatusel seda teha. Rkl. Adamson'i ettepanekut võiks võtta sooviavaldusena. Ma tahan tähendada, et ei ole kohane, kui igal aastal on palju juttu eelarve-komisjonis ja Riigikogus karskuseliidu tegevuse ja toetuse vajaduse kohta sellele liidule. On kaheldud, kas karskuseliit teeb kasulikku tööd, kuna olevat nähteid ilmsiks tulnud, mis ei ole otstarbekohased; siis võib ju neid parandada, ja kui konkreetset seda tahetakse teha, siis on parandusevõimalused selleks olemas. Ei avane head võimalust järjekindlaks eduks, kui kiputakse nendele toetusesummadele kallale, mis on ette nähtud karskuseliidule. See jätab mulje, nagu ei antaks temale tegevusevabadust. Siin tuleb teha tähtsat ideelist ja organiseerimistööd, eriti meie noorsoo keskel, et meie Eesti rahvas rohkem kaineneks ja terveneks niihästi füüsiliselt kui psüühiliselt.

R. P e n n o (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin ühe asjaolu peale tähelepanu juhtida, mis minu arvates Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi eelarve teatavate raskuste ette paneb. Nimelt valitsusel, nagu meie teame, on kavatsus panna osa keskkooliõpetajate palkadest omavalitsuste kanda. Omavalitsused on oma eelarved juba koostanud ja kõik tulud, mis neile lubatud, arvestanud, samuti ka oma kulutusi sellekohaselt reguleerinud. Nüüd, kui tahetakse viia õpetajate palgad osaliselt omavalitsuste kanda, siis kindlasti lööb see nende eelarvesse suure augu. Kui nad tahavad seda auku katta õppemaksude kõrgendamise läbi, siis see võimalus avaneb neile vast sügisel. Et omavalitsustel võimalik oleks oma eelarvet kuidagi katta, siis peavad nad sügisel õppemaksu eriti suuresti tõstma.

Edasi juhiksin tähelepanu sellele, et valitsuse kavas eeldati ka seda, et see õppemaksu tõstmine oleks ühtlane niihästi omavalitsuste kui ka erakeskkoolides. Praeguse korra juures tuleb aga nii välja, et meie erakeskkoolidele oleme vähendanud toetust, mille tagajärjel nad on sunnitud õppemaksu suuremal määral tõstma, ja nii kaob ühtlase õppemaksude tõstmise juures ära. Ma arvan, et see päris loomulik ei ole, et riigi, samuti ka üksikutes omavalitsuse koolides, kus võib-olla suuremad võimalused on tulude suhtes, et seal õppemaksu ei tõsteta, kuna aga erakeskkoolid, kes oma kulude suhtes õige tagasihoidlikud, on sunnitud õppemaksu tõstma. Meie teeme raskusi meie omava-

litsustele, eriti vähematele linnavalitsustele kui ka maavalitsustele. Ma arvan, et selle õppemaksu ja õpetajate tasu korraldamisel peaksime küll eelarve arutamisel teadma, kuidas Hariduse- ja sotsiaalministeerium neist raskustest tahab üle saada ja kuidas seda küsimust lahendada. Kas mõeldakse kuidagi teid leida toetuseks omavalitsuste uute kulude katmiseks või tahetakse keskkoolivõrgu koondamisega summasid leida? Meie näeksime heameelega, et Vabariigi Valitsus eelarve arutamisel meile juba ette ütleks, kuidas ta neist raskustest kavatseb mööda saada.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. P i i s - k a r: Kui lubatakse, ma algaksin viimase küsimusega, nimelt keskkooliõpetajate palkadest ühe osa omavalitsuste kanda jätmisega. Minu arvates ei ole siin tarvis praegu seda küsimust kogu ulatuses käsitleda sellepärast, et selle teostamiseks peale eelarvet tuleb eriseadus, õpetajate tasude seaduse muutmise seadus. Seal on koht, kus üksikajalikult sellest kõneldakse. Selle eelnõu arutamisel vastavas komisjonis puudutati ka seda küsimust, ja siin tahaksin näidata paari võimaluse peale, kuidas sellest üle saada.

Esimene võimalus on see, et Vabariigi Valitsus oma palgakrediitide arvel maksub välja kogu palga avansina, seni kuni omavalitsustel sissetulekud kõrgendatud õppemaksust laekuvad. Teatavate raskustega, ma ei salga seda, on võimalik küsimust lahendada sel teel. (V a h e l h ü ü e.) Riigi koolide kohta on samasugused summad eelarvest kustutatud.

On kaalutud ka teist küsimust, ühenduses sellega, et rahaasjanduse komisjonis avaldati mõtteid, kas ei saaks edasi lükata uue korra maksmahakkamist 1. augusti peale. Ma olen lasknud ametkonnas andmeid koguda ja kalkuleerida ja võin öelda, et kui tahetakse selles osas — muus osas õpetajate tasude seaduse muutmise seadus peaks hakkama maksma 1. aprillist — maksmahakkamist 1. augusti peale viia, siis peab riik nelja suvekuu eest lisaks sellele, mis praegu on kavatsatud eelarves, maksma umbes 90.000 krooni palkade arvel. Kuna praegusel Vabariigi Valitsusel võimalust ei ole summasid eelarvele juurde kalkuleerida, sest ei ole vastavaid tuluallikaid, siis oleks võimalus vastavat summat kätte saada sel teel, et koondamine teostatakse kiiremas korras ja laiemas ulatuses, kui see muidu vast tarvilik oleks olnud. Peame säärasel korral, kui tahetakse maksmahakkamist 1. augusti peale viia, see on tähtaeg, millest jutt on olnud, oma keskkooli koondama niivõrt, et meil jääks tulevasesst õppeaastast peale umbes 300 keskkooli klassi, kuna praegu on 377 kesk-

kooli klassi. Tuleb umbes 70 keskkooli klassi ümber, võib-olla veel rohkem, koondamisele, ja sel teel saaksime kätte vastava summa.

Meil on praegu keskkoolides veidi üle 11 tuhande õpilase. On arvata, et kui õppemaksu tõstetakse, siis teatav hulk õpilasi keskkoolist ära jääb. Õpilaste arv väheneb, kuid missuguses ulatuses see sünnib, ei tea. Siin tuleb vist samane nähe ilmsiks, nagu siis, kui raudteel pileтите hindasid tõsteti. Hindade tõstmine avaldas mõju sõitjate arvule. Niisamuti kui kirjamarkide hindasid tõsteti, siis teatava aja kestel tuli kirjvahetajate arvus langus. On loogiline, et ka õpilaste arvus langus tuleb. Kui suur see langus võiks olla, seda on raske ette öelda. Kui võtame 300 keskkooli klassi ja võtame klassis õpilaste ülemääraks või normiks, mis küllaldane on, näiteks 40 õpilast, siis oleks 12 tuhat õpilast. Niipalju õpilasi meil ei ole, sellepärast võime öelda, et isegi siis, kui keskkooli klasside arvu surume 300-le, ei panda õpilaste eest ruumipuudusel uksi kinni, sest keskmine arv on ja jääb alla 40-ne, umbes 35 ümber. Praegu on aga 30,2 keskmine õpilaste arv keskkooli klasside kohta. Selles mõttes säärase uuenduse läbiviimine võimata ei ole, mispärast on Riigikogul, mitte täna eelarvega ühenduses, vaid vastavatel komisjonidel, võimalus seda küsimust kaaluda ja öelda, kumb on meie hariduse- ja majanduseelule vastuvõetavam, kas see, et meie omavalitsused teatavatesse ajutistesse raskustesse satuvad, või on vastuvõetavam see, et meie suuremas ulatuses tahame kiiremas korras kokkutõmbamist läbi viia. Selle ümber keerlevad küsimused. Praegusel Vabariigi Valitsusel ei ole võimalik summasid suurendada ja neljakordset palka välja maksta. Kuna see küsimus komisjonis juba täna kõne alla tuleb, siis ei ole vaja kaugemale üksikasjadesse laskuda.

Mis puutub tehtud ettepanekutesse, siis üks ettepanek tahab ette näha suuremat toetust karskuseliidule, ja teine, kus soovitakse toetust anda kahele saksa koolile Kuresaares ja Pärnus. Need summad on ühe paragrahvi piires ja krediiti võib üle kanda. Ma olen selle paragrahvi läbi vaadanud, see on võrdlemisi suur paragrahv ja seal on mitmesuguseid krediite. Kui ühe nimetus all jääb väheks, siis võib teistest nimetusest lisa saada. Need muudatused igatahes ei sisalda raskusi, ja kui Riigikogu tahab ettepanekut jaatavas mõttes vastu võtta, siis katte leidmise mõttes ülesaamatuid raskusi ei teki. Nii et ma neile ettepanekutele vastu ei vaidle.

Kolmas ettepanek on see, millega tahetakse koolinõunikkude arvu suurendada

üliskooli palgakrediidi kulul. Meil on praegu läbivaatamisel uus õppetöö järelevalve seadus, mis koolinõunikkude instiituudi ümber korraldab. Missuguse kuju see seadus üksikasjades saab, see ei ole praegu oluline, aga kui see seadus vastu võetakse, siis tuleb koolinõunikkude instiituudi ümber korraldada. Kas saame koolinõunikkude arvu suruda 20-ne piiresse või tuleb rohkem määrata, seda ei saa otsustada, sest tuleb kohalikkude omavalitsustega kokku leppida, ja sellepärast on raske öelda, kas on vaja 20 või 22 koolinõunikku. Kui seda krediiti suurendatakse, ei vaidle ma selle vastu, ega ka selle vastu, et see ülikooli palgakrediidist üle kantakse, seal on varemalt vabaks jäävate kohtade arvel mõningaid ülejääke olnud, väga võimalik, et need selle ettepaneku katavad. Aga kui nad ka ei peaks katma, siis on võimalik tarbekorral lisaeelarve korras üle kanda sama ministeeriumi ülejääkide arvelt lisa. Igatahes see ettepanek ei ole nii kaugele ulatav, et ta nõuaks uue krediidi nõudmist lisaeelarvega, vaid võib ainult ülekandest juttu olla. Kas sedagi tarvis on, seda ei tea, sest vabad kohad täidab ülikool, missuguses ulatuses ja millal, see on ülikooli asi, ja teiselt poolt kohad vabanevad ka sarnasel korral, kus raske ette näha, missugused kohad võivad aasta kestel ülikoolis vabaks jääda. On võimalik, et selle krediidi summa välja tullakse.

Ma tahaksin aga seda öelda, et kui see summa üle kantakse, siis ülekandmist ei seotaks kategoorilise käsuga, et koolinõunikke peab olema 23. Võib-olla leiame, et mõni teine arv on soodsam ja kohasem. Alguses oli krediit ainult 15 koolinõuniku peale, pärast aga suurendati 20 peale, milleks tuli ohverdada ka 2 hariduse-nõuniku krediit, mis arvestati siis koolinõunikkude palga krediidiks. Ja kui nüüd sinna summa juurde kantakse, siis võib kujuneda nii, et on otstarbekohasem ametisse panna mitte 23 koolinõunikku, vaid nende arvu vähendada, selle asemel aga suurendada, nagu see kavatsus olemas, ja koosseisudes ette nähtud, hariduse-nõunikkude arvu ministeeriumi juures selles mõttes, et näiteks oleks võimalik erilist hariduse-nõunikku ametisse panna kutsekoolide jaoks. Meil on kaks vakant kohta, mida praegu ei saa täita krediidi puudusel. Aga kui selle reservatsiooniga see summa üle kantakse, siis ma selle ettepaneku vastu ei vaidle.

Teistele ettepanekutele pean ma küll vastu vaidlema, ja õieti samadel motiividel, millel komisjon neid ettepanekuid pooldada ei saanud. Ma arvan, et komisjoni aruandjad komisjoni motiivid ette kannavad ja minul nende juures peatuda ei tule. Peatuksin veidi rootsi-õppekeelse

keskkooli juures. Tegelikult seda kooli kui sarnast ei ole. See ettepanek on neil päevil üles kerkinud, ja siin on raske öelda, kas selle summaga ja vastavatel organisatsioonidel olevate summadega on võimalik seda keskkooli korraldada. Kui tarvilik see keskkool on, see on põhimõtteline küsimus, ja ma ei taha selle juures peatuda, kuid mulle näib, et see küsimus ei ole niivõrt küps, et selle saaks nüüd ära otsustada. Enne peaks olema välja kujunenud, missuguse laadi see keskkool omandab ja kuidas ta tegutsema hakkab, ja kas meie üheltpoolt mitte ei koonda keskkooli ning teiselt poolt avame uusi juurde.

J. Fuks (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teatrite küsimus oli arutamisel rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisus, ning seal komisjonis oli alamkomisjoni ettepanek, vähendada toetust „Estonia“ teatrile 2 miljonit senti ja „Vanemuisele“ 1 miljon senti. Alamkomisjon oli selle ettepaneku härra Laarman'i ettepanekul vastu võtnud. Sellega ei asunud rkl. Laarman komisjonis mitte sellel seisukohal, mida ta täna rääkis, et peaks kindel alus olema teatrite tegevuses.

Edasi peatus täna härra Hariduse- ja sotsiaalminister koolinõunikku küsimuse juures. Minule jäi arusaamatuks, kus tema valitsuse seisukoha ette tõi, kas varem rahaasjanduse komisjonis või täna siin? Komisjonis võitles ta rkl. Johanson'i ettepaneku vastu, et valitsus ei poolda summa suurendamist, vaid pooldab seda, et koolinõunikke oleks 20, nagu nende palgad ka eelarvesse võetud. Ja kui ettepanek komisjonis hääletamisele tuli, siis härra L. Johanson üksi hääletas oma ettepaneku poolt. Oleks huvitav teada, kas valitsus on oma seisukohta muutnud, või oli see täna härra ministri isiklik seisukoht?

Hariduse- ja sotsiaalminister J. Piiskar (fakt. märk.): Faktilise märkusena ma tähendan seda, et eelarve-komisjonis valitsuse ülesandel ma teatasin, et valitsus ei poolda koolinõunikku arvu suurendamist 25-ni, nagu sel korral ettepanek oli, ja ei saa ka pooldada, et selle kätteks ülikooli palgakrediidist sarnane summa kärbitaks, nagu selleks tarvis oli. Nüüd on vahepeal tulnud teine ettepanek, ja see ei tarvitse endise seisukohaga vastolus olla.

Edasi tähendan, et valitsus otsustas, et tuleb kaks hariduse-nõunikku ametisse panna. Need kohad on koosseisudes olemas valitsuse otsusel, kuid nende jaoks krediiti eelarves ei ole. Kui see summa üles võtta, siis sellega saab teostada ka seda Vabariigi Valitsuse otsust, millega koosseisudes kohad on loodud.

Kaasaruanja L. Johanson (lõp sõna): Rkl. Fuks'i ettepanekud, esindusekulusid ja riigiteenijate arstiabikrediite vähendada, on Riigikogu poolt eelmiste asutuste juures tagasi lükatud, sellepärast selle juures peatuda ei tule. Riigikogu, kui ta on Riigikogu, riigikantselei, Riigikontrolli jaoks vastavad summad eelarvesse võtnud, kahtlemata, kui ta järjekindel on, võtab need summad ka ministeeriumidele.

Mis puutub rkl. Usai ettepanekusse, siis sel kujul ta rahaasjanduse komisjonis ei olnud esitatud. Rahaasjanduse komisjonis oli ettepanek suurema ulatusega — 5 koolinõuniku kohta. Rahaasjanduse komisjoni nimel ei saa ma ettepanekuga ühineda, kuigi isiklikult seda toetan, sest pean tarvilikuks, et koolide juures ka edaspidi järelevalvet teostataks.

Rkl. Adamson'i ettepanek ka sel kujul rahaasjanduse komisjonis arutamisel ei olnud, seal oli teistsugune ettepanek, sellepärast ei saa rahaasjanduse komisjoni nimel sellega ühineda, kuigi isiklikult seda ettepanekut pooldan ja eriti tarvilikuks pean noorsoo keskel karskusetööksummade lubamist.

Maaseltsidele toetusekrediite eelarves ei olnud. Vastav ettepanek tehti põllumeeste poolt alamkomisjonis ja läks valitsusele seisukohavõtmiseks. Valitsus ühines 20 tuhandega, ja see leidis ka vastuvõtmist rahaasjanduse komisjonis. Ühtlasi rahaasjanduse komisjon avaldas soovi, et kultuurkapitalist maaseltsidele sellele summale lisaks lubataks 10 tuhat, nii et kokku saaksid 30 tuhat krooni, kui Vabariigi Valitsus selle sooviavaldusega ühineb, mis rahaasjanduse komisjon vastu võttis.

Ettepanek on vähendada teatrite toetusi. See oli arutamisel alamkomisjonis kui ka rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisus, ja seal toodi ette mõjuvad põhjendused niihästi valitsuse kui ka rahaasjanduse komisjoni liikmete poolt nende kärpimiste vastu. Näidati, et kui „Estonia“ või „Vanemuise“ summasid kärpida, siis seega halvatakse niihästi ühe kui teise asutuse tegevust. „Estonia“ tuleks orkester likvideerida ja „Vanemuine“, kes ka raskustega võidelnud, peaks oma tegevuse kokku suruma. Toodi ette ja näidati, et need asutused kokku varisevad, kui üks osa nende ülesannetest likvideerida. Kärpimise ettepaneku põhjendamiseks ei ole rohkem ette toodud, kui siin seda vormuleeris ja põhjendas rkl. Saar, esiteks, et pimedus võtab võimust linnas kui ka maal, ja sellest tehti järeldus, et on vaja kultuurasutuste toetusi kärpida. Teater on aga minu arusaamise järgi kultuurasutus, ja need teatrid, niihästi „Estonia“, „Vanemuine“ ja teised,

on ülemaalsed teatrid. Kui „Estonia“ ei asu Paides või Järvamaal, või mõnes teises kohas, mis oleks rohkem maa südames, siis selleks on ka omad põhjused. Suured teatrid, keda riik toetab, asuvad pealinnas ja elu keskkohas. Sellepärast kuigi „Estonia“ Tallinnas asub, tema terve maa kultuuri teenib, see on vastuvaidlematu. Teiseks põhjuseks toodi ette, et ei tarvitse olla igal mehel oma pill, ei sulasel ega talupojal, aga niipalju kui mina pillitehnikat tean, ükski õige muusikant ei anna oma pilli teise kätte, vähemalt enne kontserti, sest teise kätte pilli andes, see rikub tooni. (V a h e l h ü ü e.) Viulit või puhkpilli ei või anda teise kätte. (V a h e l h ü ü e.) Trumm jah, see on teine asi. Sellelt seisukohalt vaadates on arusaadav, et ka tööliklassil peab oma teater olema, ja tegelikult kui on teistel õigus toetuse peale, siis on õigus selleks ka „Töölisteril“, ja seda õigust on tunnistanud rahaasjanduse komisjon „Töölisteri“ suhtes. Eesti Rahva Muuseumis on läbi viidud põhjalikud muudatused, ta on antud sihtühingu hoolde, ja Vabariigi Valitsuse, nii eelmise kui praeguse, seisukoht on olnud see, et siin peavad vastavad summad jääma eelarvesse.

Mis puutub teistesse ettepanekutesse, siis nende kohta on härra Hariduse- ja sotsiaalminister siin oma seisukoha avaldanud. Rahaasjanduse komisjoni nimel nende ettepanekutega ühineda ei saa.

Siin on puudutatud veel kehvemate õpilaste toetust ja on tahetud välja paista lasta, nagu oleks kehvemate õpilaste toetusesummasid kasutatud muuks otstarbeks. See väide ei ole õige. Alamkomisjonis ja rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisus suurendati seda summat, mis oli eelmise valitsuse poolt esitatud eelarves kehvemate õpilaste toetamiseks nii alg- kui ka keskkoolis ette nähtud. Nii et see väide, mis ütleb, nagu oleks kehvemate õpilaste toetusesummasid juhitud mujale, ei pea paika, vaid vastuoksa, neid summasid on suurendatud.

J. Sa ar (as, fakt. märk.): Austatud härrad Riigikogu liikmed! Ma ei tahtnud mingit asja õiendada, nagu tähendas härra esimees, vaid tahtsin faktilise märkusena juhtida sellele tähelepanu, et kaasaruandja rkl. Johanson oma kõnes ütles, et mina olevat öelnud oma kõnes, et pimedus võtab võimu nii maal kui ka linnas. Ma seda ei öelnud, vaid ütlesin, viletsus, vaesus võtab maad, mitte pimedus.

Aruandja O. S u u r s ö ö t (lõpusõna): Kaasaruandja rkl. Johanson tõi omalt poolt kõik põhjused ette, mina tahaksin ainult niipalju juurde lisada, et rkl-te Schilling'i ja Adamson'i ettepanekud ei muuda tegelikult eelarvet, nad on ühe

paragrahvi piirides ja paragrahvi summa jääb täielikult muutmata, seepärast tuleks seda vastu võtta sooviavaldusena, aga mitte harilikus hääletamise korras.

J u h a t a j a: Ma olen avaldanud juba kõik ettepanekud, peale rkl. Vesterblom'i ettepaneku, ta avaldas selle ise. Ettepanekute avaldamisel mulle näis esialgu kahtlasena, kas võiksid tulla hääletamisele need ettepanekud, mis on tehtud ühe ja sama paragrahvi piirides literate summade ümberpaigutamise kohta. Täiendavalt asja kaaludes ma leian, et takistusi nende hääletamiseks ei ole mingeid, vaid veel rohkem, kui need ettepanekud on tehtud, olen kohustatud ja õigustatud neid hääletama.

J. Sa ar (as, häälet. korra kohta): Hääletamise korra kohta teen ettepaneku, minu ettepanekud teatritele toetuste vähendamise kohta hääletada lahus.

Sekretäri kohale asub sekretäri esimene abi A. Tõllassepp.

Eraldi hääletamisel l ü k a t a k s e t a g a s i J. Fuks'i ettepanekud (lhk. 2512.).

C. Schilling'i ettepanek (lhk. 2511.) võetakse vastu.

A. Usai ettepanek (lhk. 2512.) võetakse vastu 43 häälega 16 hääle vastu.

M. Adamson'i ettepanek (lhk. 2512.) võetakse vastu 35 häälega 18 hääle vastu.

J u h a t a j a: Rkl. Saar nõuab oma esimese ettepaneku (lhk. 2512.) asutuste viisi hääletamist. Panen hääletamisele rkl. Saare ettepaneku: Peatükk II. A. § 15. Kultuurilised toetused, vähendada toetust „Estonia“ teatrile 40.000 kr. (Hääletatakse.) Ettepanek on tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, vähendada toetust „Vanemuisele“ 20.000 kr. (Hääletatakse.) Ettepanek on tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, vähendada toetust „Töölisterile“ ja tööliis-muusikute liidule 12.000 kr. (Hääletatakse.) Ettepanek on tagasi lükatud.

Panen hääletamisele ettepaneku, vähendada toetust Eesti Rahva Muuseumile 15.000 kr. (Hääletatakse.) Ettepanek on tagasi lükatud.

Kuna rkl. Saare esimese ettepaneku vähendamise osa on tagasi lükatud, siis langeb ära sama ettepaneku suurendamise osa.

Hääletamisele tuleb rkl. Saare ettepanek peatükk III kohta. (Hääletatakse.) Ettepanek on tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Vesterblom'i ettepanek (lhk. 2515.). (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud 17 häälega 11 hääle vastu.

Panen hääletamisele Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi korrallised kulud. (Hääletatakse.) Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi korrallised kulud on vastu võetud ühes parandustega.

6. Järgmise koosoleku määramine.

Juhatuses ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek täna, 30. märtsil s. a., kell 5 p. l. (Päevakord vaata 135. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 4).

Juhataja: On tehtud ettepanek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.17 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhataja (allkiri).

